

„Eten jullie zo dikwijls boekweitkoekjes?”

„Sedert gisteren. Als moeder zich eenmaal op een gerecht toelegt, kookt ze het net zo lang, tot het iedereen de keel uithangt.”

Wasili ging achter Stepanida aan naar de keuken. Het was hetzelfde boekweitmeel. Hij herkende het, doordat het zo fijn gemalen was, en aan de wat muffige lucht, die het gekregen had, doordat het zo lang bewaard was geweest en wat vochtig was geworden. Ze kwamen samen in de kamer terug.

Daar was alles onveranderd. Dezelfde vredige stilte, waarvan hij vijf minuten geleden nog zo genoten had... Even weelderig bloeiden de geraniums, even vredig lag de kat op de ovenbank te spinnen, en even vredig sliep de kleine Doenjasja op de sofa. En ook vader zat net als zoëven in de rustige houding van een algemeen geacht mens, die met zichzelf en zijn omgeving tevreden is. Zijn gezicht drukte als te voren welwillendheid, superioriteit en volkomen tevredenheid met zichzelf uit.

Alles was onveranderd. En toch overviel Wasili een gevoel, alsof zich tijdens een prettig wandelingetje plotseling voor zijn voeten een afgrond geopend had. Alles hier zag hij nu als bedrog, zelfs de geraniums zagen er anders uit. Ieder blaadje sprak van iets kwaads, van achterbaksheid.

„Zo staan de zaken dus...” dacht hij. „Alles is hier leugen en bedrog... Wanneer zal ik het zeggen, nu of later? In eens of langzaam aan?”

Maar langzaam aan lag niet in zijn aard.

Hij ging midden in de kamer staan, zijn grote zware vuisten hingen naast zijn lichaam, hij boog het hoofd als een getergde stier en vroeg: „Vader, waar heb je dat boekweitmeel vandaan?”

„Meel?... Wat voor meel?...”

De uitdrukking van welwillendheid en zelfvoldaanheid was plotseling van zijn vaders gezicht verdwenen...

Het verloor al zijn waardigheid en leek opeens benig en spits en klein. Finogen draaide zich op zijn stoel om. De kat schrok van het heftige gebaar van Stepanida en vloog van de ovenbank.

„Dat boekweitmeel in de keuken, waar heb je dat vandaan, vader?”

De kamer leek Wasili te klein. Hij had het gevoel, dat hij zelf beerchtig lomp was.

Stepanida liep strijdlustig op hem toe. „We hebben het in Oegreen op de markt gekocht! Wat moet je eigenlijk van ons?”

„Jullie zijn niet naar de markt geweest, en er is ook geen boekweit te koop!”

„Niet soms! Bovendien, hoe kom je er bij om ons een verhoor af te nemen?”

Stepanida's wangen gloeiden, en haar ogen brandden van schaamte en woede.

„Ik heb deze boekweit op mijn rug de molen binnengedragen! Jullie hebben die niet gekocht! Jullie liegt!”

„En dat waag jij tegen je moeder te zeggen, onbeschaamde lummel, die je bent! Met open armen hebben we je in ons huis ontvangen en jij snuffelt stiekem in alle hoeken en gaten rond! Ga heen jij, schurftige hond, laat je vuil, waar je vreet!”

Hij wendde zich van haar af.

„Loop heen, jij. . . Vader, hoe is het mogelijk? Als nu jullie ook al. . . als nu jullie ook al. . .” Hij had moeite het woord uit te spreken. „Als jullie ook al. . . steelt! . . .”

De handen van de oude speelden zenuwachtig met de slip van zijn gordel. Hij zag er beklagenswaardig uit.

„Het is. . . geen kolchosmeel.”

„Het meel is van het weeshuis! . . . Het is van de wezen, die hun vader op het slagveld verloren hebben, het slagveld, waar ook ik gelegen heb! . . . U bent daar niet bij geweest, vader! . . .”

„Wat maak je een drukte over een paar boekweitkoekjes?” mengde Finogen zich in de ruzie. „Om zo'n bagatel!”

„Mag de molenaar soms het schraapsel niet meer hebben?” Stepanida sprak uitdagend, maar haar ogen flikkerden onnatuurlijk en vonden nergens een rustpunt.

„Mooi schraapsel! Je bakt er nu al voor de tweede keer van. De hele partij boekweit was nog geen vier centenaar. Maar het klopt... Ik heb er toespelingen op horen maken... vader. Ze hebben me gewaarschuwd... Maar ik wou het niet geloven!...”

Zijn vader kromde de rug en trok het hoofd tussen de schouders. Hij zag er zo jammerlijk uit, dat Wasili de ogen sloot om het niet te zien.

„De oude is net een klein kind. Ik moet niet zo tegen hem praten.”

„Schande breng je over je vader, schande!” schreeuwde Stepanida plotseling met gillende stem. „Sleur je vader door de modder voor een paar boekweitkoekjes. We hebben het aan je verdiend. Waarom hebben we jou, slang, aan onze boezem gekoesterd!”

De oude gebod haar op te houden: „Zwijg, moeder.”

Hij ademde zwaar en drukte daarbij de hand tegen zijn hart. Zijn mager lichaam kromp ineen. Uit zijn borstkas kwam een hees gerochel.

Finogen slingerde zijn stoel op zij en ging voor Wasili staan. „Wat doe je in ons huis? Moet je vader honen? Wat zoek je hier eigenlijk? Wat zoek je bij ons?”

„Rechtschapenheid!”

„Zo, rechtschapenheid zoek je? In de kolchos loopt hem het goed tussen de vingers door, maar hier zoekt hij rechtschapenheid.”

Er kwamen rode vlekken op Finogen's gezicht. Hij kende Stepanida's duistere wegen en at mee van de levensmiddelen, die ze uit de molen thuis bracht. En omdat hij geen zuiver geweten had, wilde hij anderen er

van betichten, dat ze niet beter waren dan hij; hij wilde de overige leden van de kolchos tot iedere prijs zwartmaken en belasteren.

„Denk je, dat er in het zuivelbedrijf geen boter wordt gejat?” ging hij voort. „En of! Denk je dat er uit de graanschuur niets gestolen wordt? Nou en of!”

„Je liegt!”

„Nee, ik lieg niet! Ze stelen! Ze zorgen wel, dat jij er niet achter komt en houden jou op een afstand. Maar wij hebben je, omdat je tot de familie behoort, bij ons opgenomen! Vader heeft je met open armen ontvangen, en jij sleurt hem door de modder voor een paar boekweitkoekjes, terwijl je degenen, die stelen, hemelhoog prijst.”

„Wie steelt er? Zeg op!”

Maar Finogen wist niets te zeggen. Zijn blikken werden verward en onzeker. Vol verbeten woede poogde hij tenminste een geval te noemen, maar vergeefs zocht hij zijn geheugen af.

„Zeg op!” ging Wasili hem te lijf.

„Doe zelf je ogen open!”

„Nee, ik wil bewijzen! Bewijs het, nu je begonnen bent!” Hij pakte Finogen bij zijn revers beet. „Voor de dag er mee! Waarom zwijg je? Wie dek je? En als je gelogen hebt, waarom lieg je dan? Waarom gooi je de mensen met modder!”

„Laat me los, dolle stier! Wat moet je van me? Pas op! Als ik jou aanpak, zul je wat beleven!”

„Spreek, voor het te laat is!”

Doenjasja schrok wakker en begon te huilen.

„Er uit met jou! Er uit!” Stepanida rukte zijn pels, sjaal en muts van de kapstok en slingerde alles door de open deur naar buiten.

„Er uit, satansgebroed! Heb tenminste medelijden met je vader! Zie je dan niet, dat hij halfdood is! Dat zou er nog maar aan ontbreken, dat hij de geest gaf om die

vervloekte boekweitkoekjes! Er uit! Hier is het gat van de deur! Beren komen niet bij wolven eten! Vossen en hazen zijn geen vrienden! Er uit met jou!”

„In de kolchosvergadering zullen jullie verantwoording moeten afleggen!” schreeuwde Wasili, toen hij al op de drempel stond.

Toen hij thuis kwam, was Awdotja er nog niet. Praskowja en Katjoesja sliepen al. Niemand wachtte hem op. Uit de onopgeruimde kamers sloeg hem leegte en kou tegemoet.

„Waar is Awdotja? Is Stepan soms in het dorp teruggekomen? Nee, dat zou ik wel gehoord hebben. Maar, waar zit ze?”

De deur kraakte. Awdotja kwam binnen en veegde op de drempel de sneeuw van haar viltlaarzen.

„Wat voer jij zo laat uit?”

„Ik werd opgehouden.”

Zijn pupillen vernauwden zich. „Heeft er weer een zeug geworpen?”

Ze keek hem nauwelijks aan en voegde hem in het voorbijgaan alleen maar met bittere spot toe: „Nee, er heeft een stier gekalfd! . . .”

Ze liep door en ging de huiskamer binnen.

Hij stond daar als een zoutpilaar, zo beteuterd was hij door haar onafhankelijk optreden en haar onbegrijpelijke, bittere en minachtende toon. Hij begreep niet, wat haar bezielde. Hij begreep alleen, dat ze een vreemde vrouw was.

Lang zat hij aan de ruw getimmerde tafel in de lege kamer.

En als Finogen nu eens niet gelogen had en werkelijk iemand graan uit de graanschuur stal? Onmogelijk! En wanneer het toch mogelijk was?

Alles om hem heen stortte in elkaar. Een uur geleden had hij nog een vader, een moeder en broers en, een

slechte of een goede, maar in ieder geval een vrouw. Twee korte zinnen: „Alweer boekweitkoekjes” en „Er heeft een stier gekalfd”, en alles was in elkaar gestort. Geen vrouw meer... geen vader.

Hoofdstuk X

NA HET FEBRUARI-PLENUM*

De bureauvergadering van het districts-partijcomité was afgelopen, maar om Streltsov verdrongen zich de mensen nog, rookten voor het weggaan nog haastig een sigaret in zijn werkkamer en bestrooiden het rode tafelkleed met as. Dit alles, de as op het tafelkleed, de grijsblauwe rook boven de hoofden en de door elkaar staande stoelen, maakte een echt wanordelijke indruk, die een schending was van de pijnlijke orde, die anders in de werkkamer van de eerste partijsecretaris heerste. Maar Andrej hield van deze chaos der nachtelijke uren in het partijcomité, van het gedrang van mensen, die steeds maar afscheid namen en toch niet uit elkaar gingen, van de lachsalvo's en de verhitte discussies, van dit koken van de opgewonden hoofden en harten. Daarbij voelde hij zich in zijn element.

De avond te voren was hij uit de hoofdstad van het district teruggekeerd en was, zonder eerst te gaan slapen, aan de voorbereiding van de bureauvergadering gaan werken.

Het was een drukke dag geweest. Andrej was geen ogenblik uit het districts-comité weg geweest en had zichzelf volkomen vergeeten. Maar nu de stormachtige zitting voorbij was, overviel hem een plotselinge vermoeidheid, waardoor hij zijn lichaam niet meer voelde. Hij moest gaan slapen, maar hij had nog geen lust om naar huis te gaan. Met zijn hoofd tegen de hoge rugleuning

* Voltallige zitting van het Centraal-Comité van de CPSU (b)

van zijn stoel gevlijd, observeerde hij de derde secretaris Loekjanow, met toegeknepen ogen, waarvan de leden door gebrek aan slaap waren opgezwollen. Het geelachtig bruine Tatarengesicht van Loekjanow verdubbelde zich en loste voor zijn ogen op, zijn woorden kwamen als uit de verte op hem toe.

Loekjanow sloeg met zijn vuist op een krant en slingerde Laptjew woorden in zijn gezicht. Laptjew was de leider van de Bouwafdeling van het Uitvoerend Comité. Zijn gezicht was rose als van een baby.

„Hier, in dit besluit van het Februari-Plenum zijn alle mogelijkheden voor de opbloei vervat! Maar wat doen wij? De beslissende schakel is bij ons het MTS, en wij zijn nog niet eens klaar met de bouw en de inrichting!”

„Vóór April zijn we klaar”, zei Laptjew.

„Och kom! Ik ken jouw tempo!”

„Hij zal me het tempo wel bijbrengen”, antwoordde Laptjew met een blik op Andrej. Hij maakte een toespeeling op het heftige onderhoud, dat hij kort geleden met hem had gehad. „Hij zal me wel een zetje geven.”

Andrej lachte zijn jongensachtige lach. „En óf ik je een zetje zal geven! En als het eerste niet helpt, dan krijg je een tweede!”

„Ik ken je!” zuchtte Laptjew. „Jij kunt iemand het vuur na aan de schenen leggen!”

„Nou, en of”, bevestigde Wolgin, die in het districts-partijcomité de kadervraagstukken behandelde, met voldoening. Hij was vóór de zitting van een inspectieis door het district teruggekomen. Zijn schrale wangen waren ruw van de wind en zijn oogleden waren rood, maar achter de ronde brillenglazen fonkelden zijn ogen levendig. Net als Andrej moest hij nodig gaan slapen, maar ook hij kon er niet toe komen naar huis te gaan.

„Wij moeten het vóór April voor elkaar hebben!” zei Andrej. „Dat moet! Eén machtig groot MTS in plaats van onze vijf kleine! Honderdduizend tractoren in de jaren

'47 en '48", ging hij dromerig voort. „Driehonderdvijfentwintig duizend, een derde millioen, op het eind van het vijfjarenplan! Kunnen jullie je voorstellen, wat dat betekent?" Zijn stem werd bij ieder woord, dat hij uitte, levendiger. „Binnen drie, vier jaren zullen er in ons district honderdvijftig tractoren zijn! Dat zijn er meer dan eertijds in mijn district in de Koeban! Ik weet nog goed hoe tijdens de proefrit in het voorjaar de ene tractor na de andere door heel het dorp rolde! De aarde dreunde! De kalk viel uit de plafonds. Een geweldige kracht! Hij kneep zijn ogen dicht om beter van zijn herinnering te genieten, zuchtte van welbehagen en rekte zijn woorden uit: „O-o-och! Aan het eind van het vijfjarenplan zullen we ons zelf niet meer herkennen!"

Hij zag, dat de aanwezigen vriendschappelijk en spottend glimlachten, en glimlachte ook. Gesprekken over de grandioze vooruitzichten voor de toekomst van het district en de eindeloze herinneringen aan de Koeban, dat waren de twee zwakke punten van de partijsecretaris, die zijn partijgenoten goed kenden, hem niet alleen vergaven, maar in hem waardeerden. „Petrowitsj zweeft in de wolken!" zeiden de medewerkers van het partijcomité dan. Ook Andrej kende zijn eigen zwakheden en hield zich gewoonlijk in. Maar nu, nu hij vermoeid was en vertrouwelijk onder partijgenoten, liet hij zich in zijn dromerijen gaan.

„Waar lach je om?" wendde hij zich tot Laptjew. „We zullen zien, wie er in 1950 lacht."

„Ik ben het er toch mee eens! Ik lach ook helemaal niet om het werk, maar om het gesprek."

„Is er iets tegen om over de toekomst te praten?" vroeg Andrej peinzend. „Is het dan geen goed gesprek?"

Innerlijk nog opgewonden over de beraadslaging stond hij volkomen open voor de mensen, die hij om zich heen had.

Toen de kamer leeg was en Andrej ook naar huis wilde gaan, stak de medewerker van de districts-sowjet, Trawnitski, het hoofd om de deur: „Staat U mij toe, Andrej Petrowitsj?”

„Is het zó dringend?”

„Buitengewoon dringend zelfs.”

„Kom binnen”, sprak Andrej droog, omdat hij instinctief voelde, dat met de verschijning van deze dikwangige, spleetogige man iets kleins en alledaags de feestelijke atmosfeer, die nog in de kamer hing, binnendrong.

Trawnitski was pas kort geleden in het district gekomen, had goede getuigschriften meegebracht, werkte energiek en accuraat en trad flink op. Op zijn gezicht lag steeds een uitdrukking van wakkere bereidwilligheid. Hij sprak altijd kort en laconiek met Andrej, als een militair, die rapport uitbrengt. Als hij ontboden werd, was hij op de minuut af op tijd en keek daarbij demonstratief op de klok om zijn stiptheid nog eens te onderstrepen.

Heel zijn gedrag imponeerde Andrej, die van georganiseerdheid in de arbeid hield, en irriteerde hem tegelijkertijd door de gekunsteldheid, die verdacht was, als elke gekunsteldheid.

Trawnitski stapte voorzichtig afgemeten op de schrijftafel toe en bracht door gelaatsuitdrukking en houding de grootste eerbied voor de districts-partijsecretaris en diens werkkamer tot uitdrukking.

„Je reinste parade”, dacht Andrej bij zichzelf.

„Gaat U zitten. Wat voert U hierheen?”

„Ik zou U niet lastig vallen, als men mij niet gezegd had, dat U morgen vroeg een reis door de kolchozen gaat maken. De zaak is, dat ik vandaag persoonlijk van een feit heb kennis gekregen, waarvan ik het nodig vind U zelf op de hoogte te stellen en niet via mijn instantie.”

„O ja?” vroeg Andrej met groeiend wantrouwen.

„In de kolchozen Morgenrood, Tractor en De lichte weg hoorde ik de mensen er over spreken, dat de boeren

van de Eén-Mei-kolchos in verband met het besluit van het Plenum het werk in het bosperceel hebben neergelegd."

„Wat? Wat?" Andrej boog zich naar Trawnitski over.

„Precies zo hebben ze zich uitgedrukt", bevestigde Trawnitski bescheiden en waardig. „Niettegenstaande alle protesten van de opperhoutvester hebben de leden van de Eén-Mei-kolchos, die bij de houtvoorziening werken, met hun voertuigen de houtaankap verlaten. Dit feit wordt in het district druk besproken en is oorzaak van talrijke schadelijke geruchten."

„Zo, zo, zo", bracht Andrej er haastig uit, die zich inspande de zin van het bericht te begrijpen en te raden, wat er eigenlijk achter stak. Dat er iets achter stak, leed geen twijfel, maar wat het kon zijn, kon hij nog niet bepalen. „Hebt U geprobeerd de kwestie grondig na te gaan?" vroeg hij.

„Daarover wilde ik U juist verslag uitbrengen. Ik ben naar de Eén-Mei-kolchos gegaan, trof er echter de voorzitter niet, maar heb uit de woorden van de kolchosboeren vast kunnen stellen, dat het allemaal samenhangt met het schenden van de democratie door de voorzitter. Deze kwam op de gedachte, zich zogenaamd beroepend op het Februari-Plenum, het grondbezit van de hoeven te „halveren". De kolchosboeren waren verontwaardigd en hebben uit protest het werk neergelegd. Ik hield het voor mijn plicht U van dit feit in kennis te stellen, opdat U zich zou kunnen voorstellen, hoe de mensen gestemd zijn."

„Goed. Nog iets? Hoe is de voorzitter?"

„Tja, wat zal ik U zeggen. Ze beweren, dat hij drinkt en ondemocratisch optreedt. Ook in zijn huwelijksleven schijnt er iets niet te kloppen, en daarenboven is hij uiterst... uiterst... hoe zal ik het zeggen..."

„Nou? Zegt U het maar."

„Ik weet het niet precies. Ik weet niet precies, hoe ik

het moet uitdrukken, maar ik vind het nodig, U voor hem te waarschuwen."

„Goed. Ik zal morgen meteen alles onderzoeken. Voorlopig verzoek ik U om er met niemand over te spreken, om overbodig gepraat te voorkomen."

Trawnitski ging. Andrej liep de kamer op en neer. Wat jammer, dat Walentina nu juist een paar dagen geleden naar de districtshoofdstad was vertrokken om een maand-cursus voor Mitsjoerin-agronomen te bezoeken. Hij deed zichzelf verwijten, dat hij haar op zo'n ongelegen tijdstip had laten gaan.

Hij drukte op de belknop en liet Wolgin roepen. Deze kwam met snelle trippelpasjes de kamer binnen. De huid van zijn hangwangen vervelde. De bleke lippen waren droog en gebarsten, en zijn goedmoedige, heldere ogen waren rood omrand, maar achter de ronde brilleglazen kneep hij ze vergenoegd samen. Hij zag er uitgeput, maar tevreden uit.

„Je hebt me geroepen, Petrowitsj?" Hij glimlachte, zodat er diepe rimpels in de huid van zijn wangen kwamen.

„Ga zitten en vertel me van je reis."

„Ik ben in zeven kolchozen geweest. Ik ben niet naar huis gegaan, maar meteen naar de bureauvergadering. Ik kan bijna niet meer op mijn benen staan", zei Wolgin, terwijl hij het zich in zijn stoel gemakkelijk maakte. „Al mijn leden doen me pijn. Ja, ik word oud. Vroeger kon het me niet schelen. Driehonderd kilometer in een etmaal was kinderspel voor mij. Maar gisteren heb ik het met hangen en wurgen tot anderhalf honderd kilometer gebracht. Maar ik heb het uitgehouden.

„Sinds wanneer meet jij je werk in kilometers uit? Is het soms een spoortrein, die je in tonkilometers kunt omrekenen? Vertel me liever, wanneer je voor het laatst in de kolchozen Eén-Mei, Morgenrood en Tractor bent geweest."

„Ik was gisteren nog in Morgenrood en in Eén-Mei.”

„Vertel op!”

„Wat zou ik er over moeten vertellen? De houtvoorziening geschiedt volgens plan. Er wordt mest gereden en de vorige week zijn er lezingen gehouden.”

„Hoe is de stemming in de Eén-Mei-kolchos?”

„Hoe de stemming is? Over het algemeen goed. Ze komen langzamerhand op dreef. De voorzitter is energiek en heeft autoriteit. En de mensen zijn gedisciplineerd.”

Andrej schoof geprikkeld de inktpot van zijn plaats.

„Hoe moet je daar nu uit wijs worden! Vandaag is Trawnitski daar geweest, hij is teruggekomen en vertelde, dat ze het werk in het bosperceel hebben neergelegd en dat door het hele district de geruchten gaan, dat de voorzitter een zuiplap en een vlegel is! Gisteren was jij er en jij zegt, dat alles er in orde is, dat de mensen gedisciplineerd zijn en dat de stemming er goed is.”

„Ik ken Bortnikow al van vóór de oorlog, Andrej Petrowitsj.”

„Ik vraag je niet naar vóór de oorlog, maar naar gisteren! Wat was er gisteren aan de hand? Heb je Matwejewitsj, de leider van de houtvoorzieningsbrigade gesproken, zo'n ouwe, met een baard?”

Wolgin poetste zijn brilleglazen op, alsof die hem hinderden, bewoog zijn wenkbrauwen en antwoordde schuldbewust: „Nee, die heb ik niet gezien, Andrej Petrowitsj.”

„En heb je met de leider van de komsomolsenbrigade, met Alexej Berjozow gesproken? Of met de veldgroep-leidster Ljoebawa Bolsjakowa? Je kent haar toch? Een mooie vrouw.”

„Ik ken haar wel, maar gezien heb ik haar niet.”

„Wie heb je dan wel gezien?”

„Bortnikow zelf.”

„Hoe zo? Was hij dan alleen op het kantoor?”

„Ik ben niet op het kantoor geweest.”

„Waar ben je dan geweest? In de stallen? Op de akkers?”

„Ook niet.”

„Waar ben je dan wel geweest?” drong Andrej aan, die steeds driftiger werd, maar zich inhield.

Wolgin was weer met zijn bril bezig, een onmiskenbaar teken, dat hij zich onbehagelijk voelde. Andrej wachtte geduldig, tot Wolgin klaar was met het oppoetsen van zijn brilleglazen. Eindelijk liet hij ze met rust en verklaarde resoluut: „Ik moet toegeven, Andrej Petrowitsj, dat ik het allerlaatst naar de Eén-Mei-kolchos gegaan ben. Vóór ik daar aankwam, deden al mijn leden mij al pijn, ik kon bijna niet meer lopen. Daarom heb ik Bortnikow bij de auto laten komen en daar met hem gesproken. . .”

Andrej stond op.

„Waarom ben je er dan heen gegaan? Nou, zeg me waarom! Reis je soms door het district om de kilometers te tellen, hè? Nee, Semjon Semjonowitsj, ik heb achting voor je en waardering, maar deze manier van doen kan ik niet uitstaan! Overigens ben jij niet de enige, die op zo'n dwaze manier rondreist, een dozijn kolchosen per dag langs jaagt en dan na gedane arbeid met een martelaarsgezicht hier komt zitten. Wat voor nut hebben dergelijke reizen, wie heeft daar wat aan? Zeg nou er's eerlijk, wie heeft daar wat aan?” ging Andrej Wolgin te lijf.

Gekrenkt richtte deze zich in zijn stoel op en sprak met een streng gezicht: „Tussen jou en mij bestaat een groot verschil, Andrej Petrowitsj. Jij bent nog geen jaar hier, terwijl ik als kleine jongen hier de koeien heb gehoed. Ik overzie in één ogenblik, wat jij er in een hele dag niet uit krijgt. Ik ken niet alleen iedere kolchosfamilie tot in de derde generatie, maar ook ieder kolchospaard met zijn stamboom en al.”

„En daarom denk je, dat je de mensen leiding kunt geven zonder uit je auto te stappen? Vertel me eens, hoe

in de kolchos de besluiten van het Februari-Plenum werden uitgewerkt.

„Daarover heb ik met Bortnikow niet gesproken.”

„Nou, daar heb je het al! Niet over gesproken! . . . Maar ik heb bij geruchte vernomen, dat daar, zogenaamd met een beroep op het Februari-Plenum, het grondbezit van de boerenhoeven is gehalveerd! En jij, een medewerker van het districts-partijcomité, bent er gisteren geweest en je bent nergens dieper op ingegaan, je weet nergens van af en je heb je niet op de hoogte gesteld van de lopende zaken! Vertel me eens, waarom ben je er dan heen gegaan”, verweet Andrej hem driftig. „Wat heb je er uitgevoerd? Wat heb je gezien? Waar dacht je eigenlijk aan?”

Toen Wolgin vertrokken was, liep Andrej nog lang in zijn kamer op en neer. Hij kon maar niet tot kalmte komen. Het bericht van Trawnitski, de pijnlijke voorvallen in de Eén-Mei-kolchos, de nutteloze reis van Wolgin, al deze dingen waren schakels in één en dezelfde keten.

„Daar werk je nu”, peinsde hij. „Alles laat zich goed aanzien. De zaken gaan vooruit, ze beginnen je lof toe te zwaaien, je wordt langzamerhand te goeder trouw en ziet nu hier, dan daar tekortkomingen over het hoofd. . . maar vroeger of later doen ze zich gevoelen.”

In de ochtendschemering van de volgende dag reed Andrej naar de Eén-Mei-kolchos. Hij was al bijna een uur onderweg. De door de vorstige lucht purperrood gekleurde zon vertoonde zich nu en dan achter de boomstammen, haar licht sijpelde door de takken.

In de betoverde stilte was het geluid van zagen en bijlen te horen, er werd in de buurt gekapt.

Telkens kwamen er zwaar met stammen beladen vrachtauto's de weg langs. Blozende jongens en meisjes

zaten op de stammen en wisten zich wonderlijk handig vast te houden en schreeuwden en lachten wanneer ze bij een hobbel in de weg omhoog wipten.

„Het verkeer is hier zo druk als voor de grote opera in Moskou”, merkte de chauffeur op. „Zal ik de straatweg houden of rechtuit door het bos rijden?”

„Rechtuit”, antwoordde Andrej in gedachten verdiept.

Hij dacht aan zijn vorig bezoek aan de Eén-Mei-kolchos.

De wagen klom een heuvel op. Aan weerskanten van de weg stonden pijnen, recht als zuilen in het rosige morgenlicht. Tussen de stammen door gluurde de heldere hemel. Het was het mastbos, het lievelingsoord van de houtvester Michejew, die in het gehele gebied bekend was. Deze tachtigjarige grijsaard was een vriend van Andrej. Hij had zijn hele leven in het bos doorgebracht, zijn zonen waren houtvesters, en zijn kleinzoons studeerden aan de bosbouw-hogeschool. Hij noemde zichzelf nooit houtvester, maar altijd boom-kweker of bosvriend. Hij kende iedere pijnboom, behandelde zieke bomen, hakte dorre takken af, ruimde het afgewaaid hout op, en alsof de natuur hem voor zijn moeite wilde belonen, groeide hier het prachtigste masthout. Het waren allemaal gelijkmatige, rechte en sterke stammen. Andrej zag hoe ze hun met rosige sneeuw bedekte toppen in de blauwe lucht wiegden. Een plotselinge ontroering overviel hem. Onwillekeurig dacht hij aan zichzelf, zijn kameraden, de communisten van het district: „Wij zijn allemaal boomkwekers en bosvrienden. We moeten ons bos ook van afgewaaid hout zuiveren. We moeten er voor zorgen, dat de mensen even recht en sterk opgroeien als deze mastbomen!”

Hij brandde van ongeduld om zo snel mogelijk aan het werk te gaan en de draden in de Eén-Mei-kolchos te ontwarren. Daarom boog hij zich naar de chauffeur over en tikte hem op de schouder: „Wat sukkel je langzaam

vooruit, sergeant, het is of je door een mijnenveld rijdt! Geef toch gas!"

De bossen weken terug, en er kwam een hoge heuvel in zicht met een gezellig dorpje, dat op de helling lag. Andrej reed meteen bij de voorzitter voor.

„Goedendag, Wasili Koezjmitsj!" zei hij, terwijl hij zijn door de lange rit stijf geworden ledematen uittrekte. „Neem me niet kwalijk, dat ik je zo maar overval. Ik wilde eerst met jou alleen praten."

„Ik ben blij je weer te zien, Andrej Petrowitsj. Je bent in lange tijd niet hier geweest. Trek je jas uit!"

„Sedert ik je de laatste keer gezien heb, lijkt je nog groter geworden. Hoe past hij nog in de kamer, vrouw Koezjmitsj? Goedendag! Neem me niet kwalijk, dat ik zo onverwachts binnenkom."

De schrale, grootogige vrouw gaf hem stijfjes haar pezige hand. „Van harte welkom, neem me niet kwalijk, dat de kamer nog niet opgeruimd is."

„Ze heeft iets prettigs, iets harmonisch in haar wezen. Heb ik op schilderijen van Wasnetsow niet zulke gezichten gezien? Alleen de ogen kijken zwaarmoedig, en de uitdrukking van haar gezicht is merkwaardig afwezig. Overigens is het een mooi paar, en ook het dochtertje is aardig."

Een meisje met zwarte wenkbrauwen gluurde van achter haar moeders rokken.

„Goedendag, zwartoogje."

Ze hield het hoofd op zij, zodat ze plotseling sprekend op haar vader leek, en glimlachte net zo onverwacht en kwajongensachtig als Wasili.

„Goedendag, ik ken je wel."

„Kijk eens aan! Wie ben ik dan?"

„Jij hebt ons speelgoed gestuurd voor de Nieuwjaarsboom. . . Jij bent Andrej Petrowitsj, raycom* . . ."

* Raycom — districts-partijcomité.

„Een mooie achternaam”, lachte Andrej. „En wat is een raycom?”

„Een raycom is waar Stalin uit het raam kijkt.”

„Een bijdehandje ben jij! Wasili Koezjmitsj, heb je gehoord, wat ze zei? Beter kun je het niet uitdrukken! Een raycom is waar Stalin uit het raam kijkt! Daar heb je me waarachtig een lesje gegeven, Zwartoogje!”

„We hebben haar op een feestdag meegenomen naar Oegreen. Voor de ramen van het districts-partijcomité hingen toen portretten van onze partijleiders. Dat heeft ze onthouden”, verklaarde haar moeder.

Awdotja was blij met het bezoek van de partijsecretaris. Ze voelde zich bedrukt als ze met Wasili alleen thuis was. Ze had de laatste tijd het gevoel, dat haar man onder een haar onbekende last gebukt ging, maar hij zweeg hardnekkig. Ze waren al zo van elkaar vervreemd, dat Awdotja geen poging meer deed het zwijgen te verbreken, want spreken was nog veel moeilijker.

Praskowja en Katjoesja waren ziek. Awdotja had haar handen vol met het werk in de stal en in huis. Maar ze was blij met zoveel werk en zorgen, omdat haar sombere gedachten daardoor afgeleid werden. Terwijl ze het ontbijt klaarmaakte, spraken Wasili en Andrej met elkaar.

„Hoe staan de zaken? Hoe is de stemming, Wasili Koezjmitsj?”

„De stemming kon niet beter zijn. Hier is ze, mijn stemming!” Hij liet de krant met de besluiten van het Plenum zien. „Een prachtig geschenk! Ik loop als een jarige rond!”

„Ik ben blij dit te horen. Ze hebben me namelijk dwaaze dingen verteld: dat bij jou de kolchosboeren het werk in het bosperceel hebben neergelegd.”

„Wie heeft dat beweerd?”

„Trawnitski.”

„Nu, die liegt dat hij barst!” zei Wasili boos. „Zo een leeghoofd! Nee, daar is niets van aan! Er is alleen een

misverstand geweest. Toen we het besluit gelezen hadden, kwamen we op de gedachte om het grondbezit van de hoeven opnieuw op te meten. Kijk maar hier. Het staat er uitdrukkelijk: 'Onwettige toeëigening van kolchoslandereien'. Zie je? Bij ons valt dat ook in enkele gevallen te constateren. We zijn dus begonnen met het opmeten van de percelen, maar toen heeft meteen iemand het gerucht verspreid, dat ik al hun grondbezit wilde halveren. Zodra de mensen dit hoorden, kwamen ze uit de houtaankap aangelopen. . . Morgen stuur ik ze weer terug."

Het gezicht van Andrej betrok. „Hoeveel dagen zijn er verloren gegaan?"

„Gistermiddag en vandaag."

„Dus bijna twee werkdagen."

Hij liep met zijn duimen onder zijn koppelriem de kamer op en neer. „Hoe kon het zover komen? Heb je de besluiten van het Plenum niet met de mensen besproken?"

„Wat valt daar nog over te praten? Het staat er alles zwart op wit. Ze hoeven het alleen maar te lezen! Ten slotte zijn onze mensen geen analphabeten! Ik houd om de dooie dood niet van al dat gepraat!"

„Als jij niet praat, praat een ander voor je! Alleen stelt die de zaken verkeerd voor. Dat heb je nu gezien! Jij hebt niet gepraat met de mensen, en een ander heeft dat uitgebuit. En het gevolg? Twee werkdagen verloren! En wiens schuld is dat? Alleen jouw schuld! Maar dat is het belangrijkste niet. Het belangrijkste is de politieke kant van de zaak. Er heeft iemand van je fout gebruik gemaakt, en meteen lopen er praatjes door het hele district! Dat is niet alleen het gevolg van een administratieve fout, beste vriend, maar ook van je politieke kortzichtigheid!"

Wasili luisterde niet gewoon naar Andrej, hij hapte als het ware naar zijn woorden. Je kon zien, dat hij ieder woord van Andrej als het ware in zijn gedachten kauwde en trachtte te verteren en dat hem dit helemaal niet gemakkelijk viel.

„Je bent toch niet alleen bedrijfschef, maar ook communist en politiek leider”, ging Andrej voort. „Dat heb je vergeten, daardoor brengt zelfs het besluit van het Plenum moeilijkheden! Jij wilt het besluit uitvoeren, maar je veroorzaakt werkverzuim, en er gaan praatjes over jou en over je kolchos door het hele district. Op zichzelf lijkt het een kleinigheid, maar het toont je grote fouten, Wasili Koezjmitsj.”

„Dat kan vóórkomen. . .” zuchtte Wasili bitter. „Vaak zijn 't maar een paar woorden, maar die openen dan zo'n afgrond, dat iemand de haren te berge rijzen.”

„Er klopt iets niet bij deze mens”, dacht Andrej.

Hij ging naast Wasili zitten en begon vertrouwelijk: „Toen ik me in het besluit van het Plenum verdiepte, heb ik ook vele fouten bij mijzelf ontdekt. Denk je, dat ik dat niet pijnlijk vond? Dat ik me tot dusver niet meer, zoals het een Bolsjewiek betaamt, om jullie kolchos bekommerd heb, dat is mijn fout. Ik ben tekort geschoten tegenover jou, Wasili Koezjmitsj, dat is de les, die ik uit het Plenum van het Centraal-Comité der Partij getrokken heb. . .”

In plaats van Wasili verwijten te doen, sprak de partijsecretaris over zijn eigen fouten. Dat was iets waartoe Wasili niet in staat was, en het bracht hem van z'n stuk. Andrej hield hem zijn sigarettenkoker voor en ze begonnen allebei zwijgend te roken. Twee blauwe wolkjes zweefden kringelend door de kamer. Achter het beschoot klonk het zwakke stemmetje van de zieke Katjoesja en Awdotja's gefluisterde troostwoorden. Druppels glinsterden aan de pas begoten geraniums. Over het sneeuw witte gordijn, dat de plank met het keukengerei bedekte, flaneerde een rij rode, in kruissteek geborduurde hanen.

„Precies zulk borduurwerk als bij mijn Walentina”, dacht Andrej. „Gezellig. . . en toch weer niet gezellig. . . Sedert ik hier ben, hebben die twee nog geen woord gewisseld.”

Hij drukte zijn half opgerookte sigaret in het asbakje uit en vroeg: „Wie zijn op het ogenblik bij jullie de brigadiers? Aljosja ken ik, een buitengewoon flinke jongen. Maar wie zit er in de tweede brigade? Wie in het bosperceel, in de moestuin, in de stallen?”

„Jasnew leidt de tweede brigade.”

„Een prachtige oude man, alleen... deugt hij als brigadier? Je hebt daar iemand met vuur nodig!”

„Juist, maar waar halen we die vandaan? In de houtaankap zit Matwejewitsj, de moestuinbrigade werkt op het ogenblik zonder brigadier en aan het hoofd van de veefokkerij staat zij!” Hij wees met zijn hoofd naar zijn vrouw.

De vorsende blik van de partijsecretaris maakte Awdotja verlegen.

„Hoe staat het bij jullie met het weiland?”

„Niet al te best. Het ligt ver weg, en het gras is slecht.”

„Jullie moeten het moerasland draineren”, beijverde Andrej zich plotseling. „Van de zomer heb ik in het voorbijrijden de uiterwaarden bekeken. Het is helemaal niet zo'n groot karwei. Je graaft een afwateringskanaal met twee-aftakkingen en je kunt meteen een hectare of tien droogleggen. Kijk zo!” Hij scheurde een blaadje uit zijn notitieboekje, nam een potlood en maakte met snelle, nauwkeurige lijnen een schets. „Hier heb je de uiterwaarden, daar de helling, dan moet het kanaal zo lopen. Een beetje rooien... vijf of zes boomstronken en een halve hectare kreupelhout, dat is alles! De grond bemesten met kalk, voergras zaaien, en je hebt een heerlijke weide! Vlak bij het dorp en naast de rivier!”

Awdotja keek ongeloofig naar de vlug opgezette lijnen van de tekening.

„Op papier is het gauw gedaan, maar in de praktijk kunnen we het noodzakelijke werk niet aan. Moeten we dan ook nog een afwateringskanaal graven?”

Maar Andrej overstelpte haar alweer met nieuwe vragen.

„Hoe staat het met de vruchtwisseling van de voeder-
gewassen? Hoeveel zaad hebben jullie voor het meerjarige
gras ingezameld?”

Awdotja antwoordde onsamenhangend en stotterend. Zij werkte met grote ijver in de veestal, lette op orde en zindelijkheid, zorgde er voor, dat iedereen zich aan het werkrooster hield, dat iedere koe op tijd gemolken werd en de melkopbrengst nauwkeurig genoteerd werd. Zij dacht, dat ze alles deed, wat mogelijk was. Maar de vragen van de partijsecretaris gaven haar een andere kijk op het werk. Zij begon zich ongerust af te vragen: „Waar hij het eerst naar vraagt, komt bij mij op de laatste plaats; pak ik de zaak ook bij het verkeerde eind aan?”

Andrej, die haar verwarring opmerkte, zweeg en dacht na. De roomkleurige borden rammelden onophoudelijk in haar handen, ze liet dan een lepel, dan een vork vallen.

„Wat is er met mij aan de hand?” schold ze in gedachten op zichzelf. „Je zou zeggen, dat ik twee linker handen had.”

„Hebt U de veeteeltcursus bezocht? Wat leest U?”

„Een cursus heb ik niet bezocht, maar boeken lees ik wel. Maar daar staat meer in over klaver en krachtvoer... Dat is niet voldoende voor onze kolchos.”

„Daar heb je het nou!”

„Het is niet voldoende voor onze mogelijkheden, wou ik zeggen.”

Andrej's blonde wenkbrauwen gingen bij de slaap omhoog, zijn jukbeenderen schenen vooruit te steken. Awdotja's woorden schenen een gevoelige plek te treffen.

„Dat is lelijker, sprak hij zacht. „Niet alleen dat we al onze mogelijkheden vaak niet volledig uitbuiten, maar we merken ze niet eens op. Als ze er niet waren, nu ja, dan was het wat anders. Maar ze zijn er! Je moet ze alleen opsporen, je moet ze bij hun kuif grijpen! Maar wij

lopen er aan voorbij, zoals een blinde het goud voorbij loopt!" Er klonk bitterheid, ergernis en verwijt uit zijn woorden.

„Nu heb ik hem zonder het te willen ontstemd", dacht Awdotja helemaal beteuterd. Andrej ging intussen voort: „Wat voor weiden konden we hier al niet aanleggen, bij het dorp, bij de uiterwaarden! Als je er een jaar of twee klaver op laat groeien, is later een oogst van vijftig centenaar zeker!"

De koolsoep werd koud op de borden. Awdotja luisterde tegen de oven geleund, zwiingend naar de woorden van de partijsecretaris en vergat helemaal haar huiselijke plichten.

Toen Andrej en Wasili vertrokken waren, leek het huis zo leeg en stil, zoals dat voorkomt na een feestdag.

Awdotja voelde nu haar eenzaamheid bijzonder sterk.

„Ze zijn weg. . . Kon ik maar met ze meegaan door de kolchos en horen wat ze bespreken. . . Wat hij zei, klonk als een sprookje. . . Ofschoon, voor de kolchos heeft hij al kunstmest op crediet weten te krijgen, een tweede generator voor de centrale heeft hij ons bezorgd en een vrachtauto heeft hij ons ook beloofd. . . Dat is al geen sprookje meer!"

Ze zou maar al te graag mee naar de vergadering zijn gegaan, maar ze moest 's avonds bij het melken zijn en durfde ook de twee zieken niet te lang alleen laten.

Tot de avond gingen Andrej en Wasili door de stallen, schuren en opslagplaatsen. Ze stelden gezamenlijk een werkplan op, overwogen de samenstelling van de brigades en spraken met de brigadiers.

Ze werden enthousiast en begrepen elkaar 's avonds al met een half woord en voelden, dat er tussen hen de beste van alle vriendschappen ontkiemde, namelijk die tussen strijdmakers, een vriendschap die mensen, die in één en hetzelfde werk opgaan, voor hun hele leven verbindt.

„Kom naar de vergadering! Andrej Petrowitsj is gekomen!” riep een kleine jongen, die door Wasili als boodschapper langs de huizen was gestuurd.

Een vergadering, waaraan „Petrowitsj zelf” deelnam, was een gebeurtenis. In de kolchos kende hem jong en oud. Daarom wilde niemand deze vergadering verzuimen. Op het vastgestelde uur kwamen niet alleen alle volwassen kolchosleden, maar ook veel jongeren, ja, zelfs gebrekkige oudjes, die gewoonlijk de deur niet uit kwamen.

Reeds 's middags was het weer plotseling zachter geworden en de dooi ingevallen. Er brak één van de Maartavonden aan, waarop de schemering van onbepaalde lente-geuren vervuld is. Het rook naar natte sneeuw, dooiwater en vochtige schors. Duidelijk tekenden zich tegen de warme, geelachtige hemel de vochtige, zwarte takken af. En ook het bos in de verte leek niet meer grijs, maar fluweelzwart. Deze voorjaarsboden stemden de mensen verheugd en dreven hen naar buiten. Overal zaten ze in de buurt van de vergaderzaal op banken en houtblokken.

Poljoecha, de vrouw van Pawel Konopatow, kwam voorbij. Ze was mager en had een pezige lange hals, die als bij een gans vanaf de sleutelbeenderen naar voren boog. Op deze zonderlinge hals zwaaide hoogmoedig een klein hoofdje, en daarop zat een baret, die met een metaalen plaatje versierd was.

Poljoecha's vader beheerde de levensmiddelenwinkel van het dorp, haar broer was conducteur bij de spoorwegen, en haar neef was waagmeester op de markt van de hoofdstad van het district. Poljoecha meende dat ze door deze voorname, invloedrijke familieleden onkwetsbaar was en beschermd tegen alle angsten en noden. Ze was alleen maar lid van de kolchos om haar perceeltje grond bij de hoeve te behouden. Maanden lang was ze niet thuis. Achter de oven had ze een oude, met ijzer besla-

gen kist, waarvan ze de sleutel niet eens aan haar man toevertrouwde.

„Moet je nou es kijken! Poljoecha komt ook naar de vergadering!” riep Awdotja's tante Tatjana verwonderd uit.

„Waarom zou ik niet komen, als ik er zin in heb? Ben ik slechter dan jij?”

„En waar is je man?”

„Dat mag de duivel weten!”

„Is hij misschien zo verliefd op zijn mollen, dat hij zelfs jou heeft laten zitten?”

„Ik ben jou niet, m'n liefje! Misschien heeft jou iemand laten zitten, maar laat de mijne eens proberen mij te laten zitten, dan zou ik hem, dat hij met zijn kop onder zijn arm door het dorp kon wandelen”, diende Poljoecha haar van replek en krom met een overwinnaarsgezicht de stoep op.

Het kolchoskantoor, dat niet heel groot was, raakte langzamerhand eivol. Wie geen plaats vond op de banken, ging op de vensterbank zitten. Iedereen had zijn Zondagse kleren aan. Onder de losgeknoopte mantels en pelzen zag men steedsse costuums en kleurige blousjes. De voorste bank was bezet door de komsomolsen, met aan het hoofd Alexej en Awdotja's nicht, Tatjana. Zij was een forse brunette, die net als Awdotja peinzende, grijze ogen had, ze zat met het hoofd iets achterover gebogen in een rustige en ongedwongen houding. Ze beantwoordde het gebabbel van de andere meisjes, die zich om haar heen verdrongen, met een glimlach of het even optrekken van haar wenkbrauwen en boog zich zo nu en dan naar Alexej over om halfluid iets tegen hem te zeggen.

Alexej had het feestelijke, naïef plechtige uiterlijk, dat hem bij belangrijke gebeurtenissen eigen was. En een vergadering, waaraan de districts-partijsecretaris Andrej Petrowitsj persoonlijk deelnam, was een belangrijke gebeurtenis voor Alexej.

Op de achterste bank zaten netjes de Bortnikows: Stepanida, Koezjma Wasiljewitsj en Pjotr. Alle drie waren groot, breedgeschouderd en gezet, ofschoon de oude er tamelijk afgeleefd uit zag met zijn hangwangen, een zilvergrijze haarlok over zijn donker voorhoofd en zijn steeds weer voorover knikkend hoofd. Men kon zien, dat het hem moeite kostte rechtop te zitten. Op zijn gezicht lag niet de gewone uitdrukking van zelfverzekerde welwillendheid, eerder kommer. Het scheen dat de oude iets drukte.

Op de vensterbank, naast de tafel van het presidium, troonde Frosja. Ze had die plaats niet uitgekozen, omdat alle banken bezet waren, maar om de aanwezigen beter met de pracht van haar nieuwe, hoge gummi-overlaarsjes te betoveren. Deze tot aan de kuiten reikende laarsjes waren de Cupido-pijlen, die op ieder in het algemeen en op Andrej in het bijzonder waren gericht. Frosja zou Frosja niet geweest zijn, als ze er niet van gedroomd had de districts-partijsecretaris te bekoren. Ze had met bijzondere zorg de lokjes op haar voorhoofd gekruld en haar wenkbrauwen bijgetekend, maar vertrouwde toch het meest op haar glimmende gummi-overlaarsjes.

Opdat ze, wat God verhoede, niet door wie dan ook onopgemerkt zouden blijven, schommelde Frosja van tijd tot tijd met haar benen, draaide ze naar alle kanten, zodat men neus, hak en schaft bewonderen kon, en peuterde lang aan de als zilver glimmende ritssluiting.

In de kamer heerste een vrolijke drukte. Alexej hing een plattegrond van de kolchos op, die hij op verzoek van Andrej in aller ijl getekend had. Daarop waren de wisselbouwakkers, de toekomstige dorsvloer en de nieuw te bouwen boerderijen aangegeven.

Andrej en Wasili kwamen binnen. Iedereen verstomde op slag. Ze waren allebei pas geschoren, droegen bonte ordelinten op hun borst. Beiden liepen kaarsrecht, hun bewegingen waren afgemeten, en het was een genoeg om

naar hen te kijken. De blonde, kleine, stevige en vlugge Andrej, met het open gezicht en de voor hem typische, doelbewuste en energieke houding, liep voorop. Hij werd gevolgd door de vierkante, zwarte Wasili, die het eigenzinnige hoofd voorover hield en zijn hartstochtelijke en zwaarmoedige ogen onder zijn wimpers verborg.

Het laatste punt van de agenda, de ontheffing van Koezjma Bortnikow van zijn molenaarsfunctie, zat Wasili dwars. Hij was met zijn vader overeengekomen, dat deze het baantje zogenaamd wegens ziekte zou opgeven. Hij was meer dan eens van plan geweest alles aan de partijsecretaris te vertellen, maar hij leed zo zeer onder het geval, dat hij er niet toe kon komen. En nu leed hij er onder, dat hij de partijsecretaris niets gezegd had en dat zijn oplossing toch maar halfslachtig was, en het allermeest had hij medelijden met zijn vader.

Wasili ging achter de voorzitterstafel zitten en luidde nadrukkelijk een kleine bel. Dit plechtige begin gaf hem een grote voldoening, want daardoor leek deze vergadering op die van het Districtsbestuur en het Gebiedsbestuur, en dat verhoogde in zijn ogen de plechtigheid van de vergadering, waarop hij de voorzitter was. De bel was daarvoor speciaal van de kolchos-koe Beljanka afgenomen.

Wasili luidde lang; alle aanwezigen luisterden geduldig. Alleen de oude herder Marefi Raiski keek zenuwachtig naar links en rechts. Het kwam hem voor dat Beljanka verdwaald was en hij haar moest gaan zoeken.

Toen het geroezemoes verstomd was, opende Wasili de vergadering.

„Kameraden!” sprak hij. „De lente staat voor de deur! Ik bedoel daarmee niet de lente, die buiten de lucht vervult”, hij wees met het hoofd naar het raam, „maar de lente, die uit deze krant tot onze kolchos komt.” Hij legde de hand op de krant. „Ik geef hiermee het woord aan de eerste secretaris van het districtscomité, kameraad

Streltsov, om verslag uit te brengen over de besluiten van het Februari-Plenum."

Andrej stond op en deed een stap naar voren. De zon scheen hem recht in het gezicht, maar hij wendde het hoofd niet af, kneep alleen zijn door de zon vergulde wimpers samen. Klein, blond, van het hoofd tot de voeten door de zon beschenen, zag hij er ongelooflijk jong uit.

Hij sprak rustig, eenvoudig en bedachtzaam, niet alsof hij een officiële voordracht hield, meer alsof hij op een houtblok met zijn vrienden zat te praten.

„Begrijpen alle kameraden hier, wat de besluiten van het Februari-Plenum voor het herstel van de landbouw na de oorlog betekenen? Stellen allen zich wel duidelijk voor ogen, hoe het er binnen enkele jaren in het land zal uitzien? Kunnen jullie je voorstellen, hoe het er binnen drie, vier jaren in jullie kolchos zal uitzien? Jullie kolchos is de slechtste van het hele district. Maar onze kracht ligt juist daarin, dat we de achterstand van de kolchos zeer snel liquideren kunnen, als we allemaal eendrachtig aan het werk gaan."

Hij sprak over opbrengsten van twintig tot dertig dubbele centenaars, over hoog-productief vee, over het gebruik van electriciteit en radio voor de hele kolchos als over iets, dat binnenkort zonder twijfel bereikt zou worden. De leden van de Eén-Mei-kolchos konden maar moeilijk geloven, dat er zo'n snelle en opvallende ommekeer voor de deur stond, maar de partijsecretaris vertelde meteen, dat de schuld van de kolchos was geschrapt, een lening voor zaaigoed was toegestaan, tonnen kunstmest op crediet zouden worden geleverd en dat Nastja Ogorodnikowa, de beste tractoriste van het district, bij de kolchos was ingedeeld. Hij vertelde over het nieuwe fokvee, dat binnenkort uit een rasveesowchos zou komen, over de drooglegging van de moerasgrond, waarbij het MTS hulp had toegezegd en over de tweede generator, die de waterkrachtcentrale gekregen had.

Hij toonde het doel en wees in korte trekken de weg, die naar dat doel leidde. Elk van zijn woorden bracht de toekomst dichterbij en maakte die geloofwaardiger.

„Het district zal jullie helpen, maar de beslissende kracht zijn jullie zelf”, zei hij. „Ook in jullie kolchos werken die zelfde krachten, die met zo'n wonderbaarlijke snelheid de platgebrande steden van de Oekraïne en Bje-lo-Rusland uit de as doen herrijzen en het land van overwinning naar overwinning voeren.”

„Ik begrijp niet, wat hij daarmee bedoelt”, fluisterde Wasilisa de naast haar zittende Matwejewitsj toe.

„Wat ik daarmee bedoel, kameraden? Het Sowjet-patriotisme en de arbeidsheldenmoed van de mensen! Wie ik daarmee bedoel, kameraad?” Andrej wendde zich tot Wasilisa, die verlegen en schuldbewust op de bank heen en weer schoof. Zij dacht, dat hij gehoord had, wat ze tegen Matwejewitsj gefluisterd had, en nu boos op haar was, omdat ze hem gestoord had. „Bijvoorbeeld U, Wasilisa Michailowna.” Wasilisa bestierf het van verwondering. „Verbazingwekkende dingen heeft U in de schapenfokkerij gepresteerd. Hoewel U een bejaarde, zwakke vrouw bent, is het U niet alleen gelukt uw bedrijf in een zware tijd op de been te houden, maar zelfs het ras te veredelen en de productiviteit op te voeren.”

Een onklaar, verwonderd gemompel ging als een rukwind door de kamer. Niemand had verwacht, dat in het besluit van het Centraal-Comité, dat in het verre Moskou was bijeengewees, ook het lot en het werk van de hen allen bekende en vertrouwde grootmoeder Wasilisa betrokken was.

„Ook over U, Pjotr Matwejewitsj, moet ik een woordje spreken”, wendde Andrej zich nu tot Matwejewitsj. „Uw paarden zijn vermagerd in de tijd dat er gebrek aan voedsel was. Maar ik heb niet één kapot geschuurde rug en nergens ongekamde manen gezien. Met verbluffende kunstvaardigheid hebt U eigenhandig de oude wagens en

het oude paardentuig hersteld. En hoe zouden wij, kameraden, over de jeugd in uw kolchos kunnen zwijgen? Daarin schuilt de kracht, die de kolchos naar de toekomst voert!"

„Hij heeft alles gezien", dacht Pjotr. „Hoe het tuig is opgelapt en hoe Wasilisa de lammeren opfokt."

„Jullie moet alleen de krachten juist verdelen en alle mogelijkheden volledig uitbuiten", ging Andrej voort. „Jullie hadden vroeger pech met de voorzitter, maar nu hebben jullie een goeie. Nu is het zaak om de juiste brigadiers te kiezen. Bestuur en brigadiers vormen om zo te zeggen jullie gevechtsstaf. De brigades en de brigadiers juist uitkiezen, hun akkers en inventaris permanent en onder hun volle verantwoordelijkheid toewijzen, het invoeren van taakloon, afhankelijk van de oogstopbrengst van iedere brigade, de machines, die de staat jullie ter beschikking stelt, volledig uitbuiten, dat zijn, op het ogenblik de belangrijkste opgaven."

Andrej had zijn voordracht beëindigd. Allen begrepen, dat er in het kolchosleven een ommekeer voor de deur stond. Maar iedereen stelde zich die toekomst op zijn manier voor.

Jasnew had met voorovergebogen bovenlijf en onbewegelijk geluisterd. Hij geloofde aan de op handen zijnde opleving, maar was nog bang voor teleurstellingen. Praten is gemakkelijker dan doen! Maar er kwam van alle kanten hulp opdagen in de vorm van machines, leningen en zaaigoed. Misschien zou het toch lukken binnen een jaar de achterstand te liquideren. Hij wist van dergelijke gevallen in de naburige dorpen.

Ljoebawa had haar hoofddoek afgedaan. Haar glimlach van vroeger, die lang vergeten leek, kwam weer op haar lippen. Er gingen veel plannen door haar hoofd.

„Wie wil het woord?" vroeg Wasili.

„Ik!" Ljoebawa ging staan. „In verband met deze lang-verwachte dag moesten wij, van de Eén-Mei-kol-

chos, zingen. Maar ik heb het zingen lang verlaten en de liederen vergeten. Ik wil juist staan in het hout vertellen, wat ik denk. Voor alles wilde ik over het eedloosheidsloos spreken. Verleden jaar bracht de brigade van Aljosja een anderhalf maal zo grote oogst binnen als de overige brigades, maar allen omvanggen evenveel. Is dat niet beledigend voor de kolchosniken? En ik wil nog wat zeggen: de mensen moeten steeds in dezelfde brigade werken. Bij ons is het zo, dat de meisjes van de ene brigade naar de andere zwerven, als hongerige gellen, die van de ene tuin naar de andere lopen. Over de kleinste kleinigheden maken ze ruzie en — vort — zitten ze in een andere brigade. Is dat orde? De derde vraag betreft de akkerbouw-groepen. Al voor het tweede jaar stellen we ze in het voorjaar op en gooien ze in de herfst weer in één pot. Wat moeten we met die groepen beginnen? Helemaal afschaffen? Of zo formeren, dat ze van jaar tot jaar blijven bestaan? Ik wil niet beslissen, wat beter is. Ik weet alleen, dat in onze kolchos de groepen practisch niet voldaan hebben."

Allen hadden aandachtig geluisterd naar de zakelijke opmerkingen van Ljoebawa.

Toen ze uitgesproken was, klonk van één van de achterste banken de kwakende stem van Malanja Boezykina: „Is het waar, dat het grondbezit gehalveerd wordt?"

En onmiddellijk viel Poljoecha bij: „Waarom hebben ze de landerijen opnieuw opgemeten?"

„Is het waar, dat er in het besluit staat, dat het grondbezit gehalveerd moet worden?" riep een stem van achteruit de zaal.

Wasili belde om stilte te verkrijgen en vroeg: „Wie heeft dat gezegd? Waar halen jullie dat vandaan, kameraden kolchosleden?"

Poljoecha kwam langs de houtaankap gereden en bevestigde, dat het grondbezit gehalveerd zou worden.

„Pelageja Konopatowa, vertelt U ons, van wie U dat

nieuwtje hebt? Verklaart U ons eens op grond waarvan U zo iets rondvertelt?"

„Waarom niet? Ik kan het heel gemakkelijk verklaren. Xenofontowna heeft het mij verteld. Wat willen jullie overigens van mij? Zoals ik het gehoord heb, zo vertel ik het ook verder.”

„Xenofontowna is met dat geklets door het hele dorp gegaan”, zei Ljoebawa.

„Burgeres Tatjana Xenofontowna Blinowa, als voorzitter van de vergadering verzoek ik U op te staan en op de U gestelde vragen te antwoorden: Hoe komt U aan de bewering, dat het grondbezit bij de hoeven gehalveerd zal worden?"

Xenofontowna schoof op haar plaats heen en weer. Haar dikke wangen hingen er plotseling als zakjes bij.

„Waarom moet ik opstaan? Ik kan ook zittend antwoorden!"

„Nee! U staat op en legt openlijk verantwoording af over deze, door U kwaadwillig verspreide geruchten.”

Xenofontowna stond op. Ze probeerde zich nog groot te houden, hoewel ze dodelijk in angst zat.

„Nu — wat dan? Is het soms niet waar? Jij hebt zelf tegen me gezegd, Wasili Koezjmitsj, dat je het grondbezit zou halveren. Dat waren je eigen woorden! Lieg ik soms?"

„Bij wie wou ik het grondbezit halveren? Bij jou?"

„Nou ja, bij mij!"

„Dat is het nou juist! Waarom zouden we het bij jou niet halveren? Je hebt een hele hectare ingepikt! Kame-
raden, ik verzeker jullie in het volle bewustzijn van mijn verantwoordelijkheid, dat de heropmeting van het grondbezit bij maar drie kolchosleden overschotten heeft aangewezen, namelijk bij de Konopatows, bij Koezjma Wasiljewitsj Bortnikow en bij de Blinows.”

Wasili wierp een snelle blik op zijn vader. Koezjma

en Stepanida zaten er met harde, uitdrukingsloze gezichten stokstijf bij.

„De Bortnikows hebben op mijn aanschrijven het overschietende land zonder tegenspraak aan de kolchos teruggegeven. Blijft dus de vraag naar de hectare van de Konopatows en de Blinows open.”

„Waar heb ik dan die hele hectare?” riep Xenofontowna opgewonden. „Lieve mensen, dat is laster! Alles met elkaar bezit ik maar een halve hectare!”

„Een halve hectare bij je huis en een halve hectare op de heuvelhelling.”

„Wat is dat voor grond? Stronken en dennen! Gaten en greppels!”

„Die grond is waarschijnlijk de beste bouwgrond! Zulke grond vind je in de hele kolchos niet! En die grond zal de kolchos terugnemen!”

„Nu nog mooier! Wat lijkt dat wel?” mengde Frosja, die op de vensterbank al lang als op spelden zat, zich onverwacht in het gesprek. „Op dat stuk land hebben moeder en ik alle boomstronken geroid!”

„Er zat één armzalige boomstronk in de grond!” klonk van achter uit de zaal de door zijn baard half gesmoorde basstem van Matwejewitsj.

„Maar één! Dat zou je willen! Met onze eigen handen hebben we alle stronken geroid. Hoeveel werk heeft dat niet gekost! Hoeveel zweet hebben we daar niet vergoten!”

„Wie heeft jullie daarom gevraagd? En hoe hebben jullie dat stuk grond kunnen inpikken?”

„Dat stuk grond heeft Walkin, onze vroegere voorzitter, Frosja voor haar mooie ogen gegeven.”

„Niet voor mijn mooie ogen, maar zo maar. 'Neem de grond maar, Frosja', heeft hij gezegd. 'Hij verwildert toch maar. Spit hem om', heeft hij gezegd, 'en beschouw hem tien jaar als je eigendom'. Wat heb ik daar gewerkt! Hoeveel stalmest heb ik niet naar die heuvel gereden! En

nou willen jullie me die grond afnemen! Waar blijft de rechtvaardigheid?" voerde Frosja verontwaardigd aan. Ze vergat echter geenszins, terwijl ze sprak, met haar overlaarsjes te pronken en Andrej toe te lonken. „Waar blijft de rechtvaardigheid, kameraad districts-partijsecretaris?" Ze wendde zich rechtstreeks tot Andrej en trok een verongelijkt gezicht. „Het is ongehoord!"

„We zullen recht doen", glimlachte Andrej. „Om te zorgen, dat uw moeite niet tevergeefs is geweest, stel ik voor, het stuk land aan uw brigade toe te wijzen. U profiteert dan toch nog van uw inspanning."

„Wat heb ik daaraan? Hoe zo, mijn brigade? Daar heb ik niets aan!" stotterde Frosja verward.

„Ga tot de hoofdzaak over", fluisterde Andrej Wasili toe.

Tegelijkertijd dreunde van achteruit de zaal de bas van Matwejewitsj: „Genoeg hierover! Het gaat hier niet om de heuvelakker, maar om belangrijker dingen!"

„Juist!" ondersteunde hem de kolchosboeren.

„Kameraden", sprak Wasili. „Ik geloof, dat de kwestie van het grondbezit jullie nu wel duidelijk is. Van halveren is geen sprake, maar wat de Blinows en de Konopatows betreft, zal de kolchos het land, dat ze te veel hebben, terugnemen in overeenstemming met de statuten. We hoeven er verder geen woord meer over vuil te maken. Laten we tot de hoofdzaak overgaan, kameraden. Wie wil daarover het woord?"

„Ik vraag het woord!" meldde Matwejewitsj zich aan.

Het werd dadelijk stil, want hij genoot de algemene achting en liefde. Waardig stond hij op, streek zijn patriarchale baard glad en schraapte zijn keel in het bewustzijn, dat zijn woorden in de kolchos van bijzonder gewicht waren. Hij sprak zelden in vergaderingen, maar nu de districts-partijsecretaris zijn naam met lof en waardering had genoemd, voelde hij zijn grote verant-

woordelijkheid voor de toekomst van de kolchos. Terwijl Ljoebawa sprak en tijdens de woordenwisseling met Frosja had Matwejewitsj overlegd, wat hij zeggen zou.

„Kameraden kolchosboeren”, begon hij plechtig. „Omdat de vereerde kameraad eerste secretaris van het districts-partijcomité, Andrej Petrowitsj, een rede voor ons uitgesproken heeft, wil ook ik spreken en mijn houding ten opzichte van zijn rede bepalen!” Nadat hij deze prachtige, met moeite en liefde verzonnen zin had uitgesproken, stokte hij en zweeg. Na een halve minuut van stil overleg was hij tot de overtuiging gekomen, dat hij onmogelijk zijn rede in zo'n hoogdravende stijl kon vervolgen. Hij zette deze stijl met één enkele handbeweging over boord en ging zachtjes en wat verlegen verder: „Toen onze kolchos kwijnde en het kolchosbezit als door een zeef liep, kwam bij mij de gedachte op, kameraden, mijn prachtige koe, Beljanka, te verkopen en voor het geld een kaartje naar Moskou te kopen en regelrecht naar kameraad Stalin te gaan. Ik ben weliswaar niet naar kameraad Stalin gegaan, maar hij heeft mij een brief gestuurd. Hier is hij, die brief!” Matwejewitsj haalde de krant van onder zijn wambuis te voorschijn. „De hele weg heeft hij afgebakend, iedere wisselplaats genoteerd, en locomotieven en wagons hebben we... ga dus in de trein zitten en rij er op los! Ik heb de voordracht aangehoord, kameraden, en jullie daarbij aangekeken en gedacht: Andrej Petrowitsj heeft gelijk! Eer er een jaar verstreken is, herkennen we ons zelf niet meer! We hebben nu een flinke voorzitter. Ook geld hebben we verdiend, een staatslening gekregen voor voer en we hebben volwaardig zaaigoed ontvangen. We zijn nu beter dan ooit voor het voorjaar uitgerust. En om de ommekeer te kunnen bereiken, waarvan Andrej Petrowitsj gesproken heeft, hebben we maar één ding nodig! Het is nodig, dat ieder van ons met nog meer liefde en nog meer zorg dan vroeger voor zijn kolchos werkt! En nog iets zou ik willen opmerken: Grond

en inventaris moeten beslist permanent aan de brigades worden toegewezen, want waar blijven we anders? Bij mij in de paardenstal zwerft een zaaimachine om. Aan wie die toebehoort, aan welke brigade, dat weet niemand. Mooi, ik laat het ding niet verwaarlozen, anders was het al lang onbruikbaar geworden. En wat de grond aangaat, de brigades moeten hun akkers kennen als een moeder haar kinderen!”

Toen Matwejewitsj zweeg, kreeg hij een levendig applaus. Daarna begon er een lang en stormachtig debat over de samenstelling van de brigades.

„Ik vraag het woord”, sprak Alexej.

Hij had zijn pels uitgetrokken en stond daar in zijn nieuwe, blauwe pak, een zo frisse, helderogige, kroeskoppige jonge kerel, dat onwillekeurig alle blikken zich op hem vestigden. Frosja vergat een ogenblik haar voornemen om het hart van Andrej te veroveren en mikte met de neuzen van haar laarsjes naar Alexej.

„Alexej ziet er vandaag zo appetijtelijk uit! Je hart smelt er van!” fluisterde ze Tatjana in het oor. Ze verwachtte allerm minst, dat hij over haar zou spreken.

„Met alle voorstellen, die hier gedaan zijn, zijn wij, de jeugdbrigade, het eens”, sprak Alexej. „Wij, de jeugdbrigade, verzoeken de vergadering, de zaadkwekerij permanent aan ons toe te wijzen. Wij verplichten ons voor de voltallige vergadering voor die kwekerij met onze eigen handen ieder korreltje te controleren naar zijn absolute gewicht. Wij verplichten ons de structuur van de bodem te onderzoeken en hem te bemesten, zoals uit de analyse nodig zal blijken. Wij verplichten ons de studie van de agronomie nog ijveriger ter hand te nemen en aan alle eisen van de wetenschap te voldoen. Maar we hebben één tegenwerping tegen het bestuur, wat de samenstelling van de brigades betreft.” Hier wierp Aljosja een onbarmhartige blik op Frosja, die als een pijl haar hart doorboorde. „Met de samenstelling van de brigades, zoals

het bestuur die voorstelt, ben ik het eens, maar het bestuur stelt ook voor, dat bij mij, net als verleden jaar, Frosja Blinowa leidster van de akkerbouwgroep zal zijn. Ik ben tegen dit voorstel. Ik krijg het met mijn brigade ook alleen voor elkaar. Zulke groepsleidsters als Frosja zijn geen hulp voor mij, maar hindernissen!"

„Wat?! Heb ik niet goed bij je gewerkt?" viel de verblufte Frosja uit. „Ons werk bij de uitzaai heb je zelf geprezen!"

„Bij de uitzaai heb je goed gewerkt, maar tijdens het oogsten heb je over de markten rondgezworven!"

„De markten hebben er niets mee te maken!"

„Eén dag verzet je bergen, maar dan ben je twee dagen zelf niet in beweging te krijgen. Dat kun je geen werken noemen, kameraden! Ik, als brigadier, zeg dat ik zulke groepsleidsters niet gebruiken kan!"

„Nu nog mooier! Met welk recht zet je me af als groepsleidster, zonder voorafgaande waarschuwing?" riep Frosja verontwaardigd.

Ze had die avond alleen maar pech, de onaangenaamheden regenden op haar neer, maar ze gaf zich niet gewonnen: „Heb je me een berisping gegeven? Nee! Heb je me een vermaning gegeven? Nee! Als je een goeie brigadier wil zijn, moet je de mensen eerst een berisping geven, dan een vermaning, en helpt ook dat niet, dan kun je ze met goed recht afzetten!"

„Kameraden, ik, als leider van de jeugdbrigade..." begon Alexej, maar Frosja liet hem niet uitspreken.

„Als jij een goeie komsomol-secretaris wilt zijn, dan moet je me individueel aanpakken. Je moet me niet heen en weer smijten, maar je moet me opvoeden! Voed me op! En basta!" eiste ze. Ze legde het ene been over het andere en keek met een overwinnaarsblik rond.

Iedereen lachte. Alleen Alexej bleef doodernstig.

„Ik zou je graag willen opvoeden, maar je luistert niet naar me!" sprak hij streng en met overtuiging.

„Nou goed! Ik zal naar je luisteren!” stemde Frosja genadig toe.

„Jouw 'nou goed' heb ik niet nodig. Leg de belofte af voor de voltallige vergadering.”

„Moet je die woordenzifterij eens horen! Ik heb gezegd, dat ik mijn woord geef! En als ik iets beloofd heb, dan doe ik het ook!”

„Ofschoon Alosja verzekerd heeft, dat hij het met de brigade ook alleen wel redt”, bemiddelde Wasili, „ben ik toch van mening, dat er geen aanleiding is de regeling, zoals die tot dusver geweest is, te veranderen. We zullen Frosja een jaar tijd geven en zien, hoe ze zich houdt.”

Men praatte over de samenstelling van de brigades, verdeelde de akkers onder hen en legde uitvoerige besluiten vast. Allen waren in een opgewekte stemming, want ze voelden, dat het voorwaarts ging. Het begon al donker te worden, en Alexej draaide het licht aan. In de centrale waren ze bezig de tweede generator te plaatsen. De verbouwing was in volle gang, en de stroomspanning veranderde elk ogenblik. Het ene ogenblik gaven de lampen alleen maar een schemerachtig rood licht, dan weer vlamden ze op in een witte gloed en dan kwam er een feestelijke glans op de gezichten.

Als volgend punt stond de kwestie van de Konopatows op de agenda.

„Laten we daarover een volgende keer praten”, stelde Tatjana voor. „Vandaag vliegen al onze gedachten naar de toekomst, zodat niemand zich met de Konopatows wil bezighouden! Over hen spreken bederft alleen maar de stemming!”

„Juist!” klonken er enige uitroepen.

„Vandaag over de Konopatows praten is precies hetzelfde als op een feestdag de vuile was doen!” liet Ljoebawa Tatjana zich horen.

„Van die was komen we vandaag niet af!” sprak Boejanow tegen. „Geef mij het woord, Wasili Koezjmitsj! Ik

verzet me categorisch tegen jullie voorstel, kameraden! Het is nu de hoogste tijd om dit vraagstuk te behandelen! Wat zou dat voor een feestdag worden, als in alle hoeken van het huis de vuilnis rondslingert? Vergeet niet, dat iemand, die een lange reis gaat maken, zich van alle onnodige oude rommel ontdoet. Ik herhaal, dat het nu het juiste ogenblik is om orde te scheppen en het vuil radicaal op te ruimen!"

„De familie Konopatow is ons allen goed bekend”, begon Wasili zijn rede. „Al voor de oorlog hebben we met dit stel moeilijkheden gehad. Laten we het rijtje afgaan. Voor welk werk hebben we de oude niet ingedeeld? Herder is hij geweest en waker en magazijnknecht, maar niets beviel hem. We hebben hem imker gemaakt. Wat was er makkelijker? Maar dat wilde hij niet eens! Zijn zoon, Pawel, die we allemaal wel kennen, aardt naar zijn vader! Voor welk werk we hem ook ingedeeld hebben, overal kwamen onangenaamheden. En de laatste drie maanden, sedert hij mollenvanger is, weigert hij zelfs alle werk, komt niet als je hem ontbiedt en is ook nu niet op de vergadering verschenen, zogenaamd omdat hij ziek is. En nou zullen we zijn vrouw, Poljoecha, eens nauwkeuriger bekijken! Verleden jaar heeft ze zestig dagtaken gehaald. Dit jaar dát niet eens. Het kolchosbestuur heeft de Konopatows ontboden, maar ze zijn niet gekomen en hebben de bode geantwoord, dat ze de kolchos niet nodig hadden. Het bestuur heeft daarom beslist hen uit de kolchos te verwijderen.”

„De wet geeft jullie niet het recht ons uit te sluiten, als Pawel het minimum aan dagtaken heeft verricht. En naar het bestuur is hij niet gekomen, omdat hij een liesbreuk heeft.”

„Ik heb U het woord nog niet verleend, burgeres Konopatowa. Kameraden, het bestuur legt jullie dit besluit voor, en jullie moeten je houding bepalen. Wat het recht

betreft, wij hebben het volste recht luiards en kwaadwillige dwarsdrijvers uit de kolchos te verwijderen."

„En wat moet er van ons worden, volgens jullie?"

„Dat is jullie zaak", antwoordde Wasili bars. „Wie wenst het woord, kameraden?"

De kolchosleden zwegen. De Konopatows waren niet bemind in het dorp, maar het waren toch altijd dorpsgenoten en ze waren hun leven lang burenen geweest.

„Dat is het toppunt!" begon Poljoecha opnieuw, aangemoedigd door het algemene zwijgen. „We hebben hier ons hele leven gewoond en we zijn jaren lang lid van de kolchos geweest, en nou zeggen jullie: Pak je biezen. Nou zetten jullie ons op straat? Het vorige voorjaar was jij nog helemaal niet hier, maar weet jij wie bij de Geitenwei gezaaid heeft? Onze ouwe! Hij is een zwakke, oude man en hij heeft het volste recht om niet te werken. Maar hij is vrijwillig gaan zaaien, uit verantwoordelijkheidsgevoel."

„Juist! Dat klopt!"

„Ja, de ouwe heeft gezaaid!"

„Als je het maar weet! Hij heeft gezaaid! Onze nieuwe voorzitter wil alles naar zijn hand zetten!" ging Poljoecha van de verdediging tot de aanval over. „Ik verklaar hier voor Andrej Petrowitsj, dat je op die manier de hele kolchos wel kunt wegjagen!" Poljoecha trok een honing-zoet gezicht, als wilde ze tegen Andrej zeggen: „Wij tweeën zijn hier de enige ontwikkelde mensen en begrijpen elkaar!"

Matwejewitsj nam het woord: „Ik ben de mening toegedaan, kameraden kolchosleden, dat wij de Konopatows voorlopig niet moeten uitsluiten, maar een laatste vermaning moeten geven. Hoe je het ook bekijkt, de mensen zijn hier geboren en hebben hier hun hele leven gewoond. We hebben natuurlijk medelijden met hen. Des te meer als het juist is, dat de oude Konopatow niettegenstaande zijn gebrekkigheid verleden voorjaar toch is gaan zaaien.

Hij heeft volledig zijn verantwoordelijkheidsgevoel getoond."

„Dan zal ik jullie eens even vertellen, wat voor verantwoordelijkheidsgevoel hij getoond heeft!" riep Wasilisa, die anders op vergaderingen zweeg, plotseling heftig en toornig uit, zoals men het nooit van haar zou verwachten. „We hebben op de knieën voor hem moeten buigen! Voor die onbeschaamde ouwe! Tanja en ik zagen van het voorjaar dat de bodem uitdroogde. De tijd verging, de zon brandde, maar de helft van het land van onze brigade was nog niet bezaaid. Ons hart bloedde! En geen mens om te zaaien! Pawel was voor zijn breuk naar Oegreen gegaan. Dat doet hij altijd, zo gauw het tijd wordt om te zaaien of te oogsten. Tanja is toen naar de oude Konopatow gegaan en heeft hem gesmeekt om toch asjebliet te gaan zaaien. Hij wou niet! 'Ik kan niet', zei hij, 'ik ben ziek', zei hij. 'Ik kan mijn benen niet bewegen.' Eén keer is ze naar hem toe gegaan, twee keer is ze naar hem toe gegaan, maar hij liet zich niet vermurwen! En toch ging hij dag aan dag lindenbast halen, dat kon hij wel! Daar was hij niet te ziek voor! Ook voor de derde keer is Tanja naar hem toe gegaan, en weer wou hij niet! Toen heb ik mezelf geweld aangedaan en ben naar hem toe gegaan, naar die meedogenloze adder. Ik ben voor hem op mijn knieën gevallen, tot aan de grond heb ik me voor hem gebogen en gezegd: 'Wees zo goed en ga zaaien! Wij verkeren in grote nood! Onze lieve moeder aarde komt om zonder zaad! Als je dan met de kolchos geen medelijden hebt, heb dan tenminste medelijden met de aarde!' Nou, wat waar is moet gezegd worden! Toen heeft zijn geweten gesproken. Hij is gegaan en heeft tot de avond gezaaid. Maar kun je dat nou verantwoordelijkheidsgevoel noemen, als iemand de mensen dwingt hem op hun knieën te smeken?"

Opgewonden en kwaad ging Wasilisa op haar plaats zitten.

„U ondersteunt dus het voorstel de Konopatows uit de kolchos te verwijderen?” vroeg Wasili.

„Dat wil ik niet zeggen”, draaide Wasilisa dadelijk bij. „Ik heb alleen willen zeggen, dat zij voor geen kwart kopeke verantwoordelijkheidsgevoel hebben. Maar overigens heb ik natuurlijk medelijden met die mensen. Voor mijn part kunnen ze in de kolchos blijven”, besloot ze heel vredelievend.

Wasilisa beschouwde de Konopatows niet als een gevaar. Als ze haar vroeger leven vergeleek met dat van nu, moest ze eerlijk bekennen, dat ze nu, als alleenstaande oude vrouw, minder hulpeloos en eenzaam was dan in haar jeugd. Haar kleinkinderen waren onderwijzers en agronomen. Ze verdiende genoeg voor eten en voor kleren en bovenal: ze was in de kolchos een nuttig en algemeen geacht persoon. En in dit geluk voelde ze zich geborgen, zodat ze op geen enkele manier bang was voor Pawel Konopatow. Deze zekerheid, haar vertrouwen in de toekomst en haar aangeboren goedhartigheid stemden haar vredelievend en vergevingsgezind.

„Ik heb medelijden met hen, ze hebben toch kinderen!” zuchtte ze.

„Ik heb medelijden met hen, ze hebben toch kinderen!” herhaalde Ljoebawa boos. „Hoe kun je zo iets over je lippen krijgen, Wasilisa? Door zulke mensen gaat de kolchos te gronde. Jij hebt medelijden met hen, maar mij heeft hun spot tot in het diepst van mijn ziel gegriefd!”

In zijn laatste brief had Ljoebawa's man geschreven: „Ik trek ten strijde voor het Vaderland en voor onze geliefde Eén-Mei-kolchos.” Ljoebawa vergat deze woorden nooit, en haar hart kookte bij iedere belediging, die men de kolchos aandeed. Zij sprak daar gewoonlijk met niemand over, maar juist daarom klonk er nu zoveel woede en verontwaardiging in haar woorden.

„Hun spot aanhoren, dat geeft me een gevoel, alsof

ze kokend water over mijn hart gieten! In de herfst waren we aan het maaien, en toen wandelde Poljoecha op haar nieuwe schoentjes voorbij en maakte zich vrolijk over ons. Toen we haar vroegen, waarom ze niet werkte, antwoordde ze: 'Zonder mij zijn er nog genoeg dwazen!' Hoe lang zullen we haar spot nog verdragen?' Ljoebawa richtte zich in haar volle lengte op. Op haar tanige wangen kwam een onheilspellend, heftig rood. „Hoe lang zal ze de kolchos, ons leven en ons lot nog honen? Hoe lang zal ze nog modder gooien naar alles, waarvoor onze mannen en zonen hun leven gegeven hebben? Hoe lang nog zal ze in de wonden van mijn hart kunnen woelen? Jij hebt medelijden met de Konopatows, Wasilisa? Heb je dan geen medelijden met mijn vijf wezen? Weg met die Konopatows! Laat ze de lucht hier niet langer verpestent! Ze hebben ons lang genoeg gehoond! Dat is alles, wat ik er van zeggen wil.”

Na Ljoebawa's woorden sloeg de stemming van de vergadering om.

„Maar we hebben toch alleen maar slecht gewerkt, toen de hele kolchos slecht werkte”, begon Poljoecha in te binden. „Als de kolchos opkomt, zullen wij ook goed werken.”

„Zo is het maar net met jou!” barstte Wasili plotse-ling uit, die zijn plicht als voorzitter vergat. „Jullie willen dat de anderen de kastanjes voor jullie uit het vuur halen? Wij moeten het huis bouwen en dan willen jullie er wel in wonen? Daar heb je lelijk je mond voorbij gepraat, Poljoecha Konopatowa!”

Andrej bestudeerde opmerkzaam de gezichten van de mensen. Het ronde gezicht van Alexej zag er in eens harder en rijper uit.

De meisjes op de tweede rij fluisterden opgewonden met elkaar, ze schenen het niet eens te zijn.

Wasilisa zuchtte en wiegde met het hoofd.

Poljoecha was niet meer zo zeker van zichzelf, maar

ze hield zich toch nog groot en rekende op de goedmoedigheid en het medelijden van haar dorpsgenoten.

Andrej overlegde bij zichzelf: „Zal ze na deze vergadering veranderen of niet? Ik ken haar nauwelijks, maar één ding is duidelijk, ze kan niet in de kolchos blijven, als ze haar leven niet grondig betert.”

Hij stond op.

„Pelageja Konopatowa, U — en ook uw man — hebben in de kolchos heel aardig gewerkt, toen deze rijk was; maar zo gauw er moeilijkheden kwamen, hebben jullie de kolchos in de steek gelaten. Het is nu de vraag of de kolchos jullie nodig heeft. Wat hebben jullie hier al die jaren gedaan? Jullie zijn niet alleen van het werk weggebleven, maar jullie veroorlooft je ook nog met de beste kolchosleden de spot te drijven. U, Wasilisa Michailowna, en U, Pjotr Matwejewitsj, U hebt medelijden met de Konopatows? Daarover wilde ik iets zeggen... Wat is medelijden? Heeft Ljoebawa geen gelijk als ze zegt, dat wanneer jullie medelijden met de Konopatows hebt, jullie je meedogenloos en harteloos gedraagt tegen haar en haar kinderen, omdat mensen als de Konopatows de kolchos te gronde richten en voor zulke mensen als Ljoebawa en ook voor jullie zelf het leven moeilijk maken? Wanneer jullie dus medelijden hebt met iemand, denk er dan altijd aan, dat medelijden hebben met een luiaard een klap in het gezicht is voor de werkzamen; dat medelijden hebben met een lafaard een klap in het gezicht is voor de moedigen; dat medelijden hebben met een dief een klap in het gezicht is voor de eerlijken!

Nee, we moeten geen medelijden hebben, maar nuchter overleggen of de Konopatows in staat zullen zijn hun schuld ten opzichte van de kolchos met werken weer goed te maken of niet”, besloot Andrej.

Meteen daarop stond Poljoecha op. Ze begreep, dat haar zaak er slecht voor stond. Ofschoon ze zich nog niet duidelijk kon voorstellen, hoe het zou zijn om als een

schadelijk en gevaarlijk element uit de kolchos gezet te worden, had ze toch het gevoel, dat er een zwaar onheil boven haar hoofd hing. Tegenover die dreigende catastrofe werd ze bang en begon ze te huilen: „Jullie zullen dat toch niet doen, kameraden kolchosleden!... Dat is toch niet mogelijk? In de zware jaren samen zijn en nu de kolchos vooruitgaat, ons er uitjagen? Zijn er in het Sowjetland dan zulke wetten? Geen vermaning, geen berisping, niet eens een ernstig gesprek... Ik ben in deze straat geboren en ik heb mijn hele leven in deze straat gewoond... Hoe is het mogelijk? Ik ben natuurlijk schuldig... Maar ik was me van dat alles niet bewust... Ik smeeek jullie, geef ons een vermaning, geef ons een waarschuwing, en we zullen ons beteren! Ik smeeek de vergadering op mijn knieën en geef mijn woord, dat ik en mijn man in het vervolg als bewuste kolchosleden zullen werken!”

„Laten we ze een strenge vermaning en een laatste waarschuwing geven”, zei Matwejewitsj. „Maar als ze hun woord niet houden, zullen ze de gevolgen moeten dragen.”

Iedereen was het met zijn voorstel eens.

Nu moest Wasili tot het voor hem zelf moeilijkste punt van de agenda overgaan.

Hij zat aan de bestuurstafel voor zich heen te broeien, en het was voor de aanwezigen onbegrijpelijk, waarom zijn houding zo star was. Een pek-zwarte lok hing over zijn voorhoofd en overschaduwde zijn somber gezicht. Des te meer in het oog vallend waren zijn handen. De donkerbruine, als smidshamers zo zware handen, met brede, platte duimen en harde, lichte nagels, zochten naar een houvast, maar vonden op de tafel niets, dat daartoe kon dienen, en begonnen toen het papier, waarop de agenda stond, te verkreukelen.

Het was onbehagelijk te zien hoe die grote handen ijverig en onbeholpen het bevende kleine blaadje papier

trachtten te verkreukelen, dat aan de randen verfrommeld werd, maar in het midden glad bleef.

De kolchosleden keken in verwachting naar hun voorzitter, maar hij was zo in gedachten verdiept, dat hij de dozijnen paren ogen, die op hem gericht waren, niet opmerkte. Andrej verwonderde zich over deze raadselachtige afwezigheid voor het oog van de vergadering.

„Waar wacht je op?” vroeg hij zacht.

Bijna op hetzelfde ogenblik klonk een verbaasde uitroep van Wasilisa: „Wasili Koezjmitsj, heeft de slaap je overmand?”

Wasili schrok op. De haarlok vloog van zijn voorhoofd, en zijn vuisten balden zich zo krampachtig, dat de lichte nagels nog meer opvielen.

„Kameraden, als laatste punt staat op de agenda de ontheffing van Koezjma Wasiljewitsj Bortnikow van zijn functie van molenaar.”

„Wat nou?”

„Om welke reden?”

„Waarom?”

„Hij heeft er om verzocht...” sprak Wasili dof.

„En wat voor reden is er in dat verzoek opgegeven?”

„Hoe kom je daarbij, Koezjma Wasiljewitsj?”

„Wat staat er in het verzoek? Waarom wil hij niet meer?”

„Wegens zijn slechte gezondheidstoestand...” legde Wasili met nog doffer stem uit.

„Wat scheelt hem dan?”

„Is hij dan ziek?”

„Nu ja, zijn leeftijd en zijn algemene gezondheidstoestand.” Wasili verkreukelde gekweld het papier tussen zijn handen.

„Laat het hem zelf vertellen!”

Allen vermoedden, dat er iets achter stak, en keken nu eens de vader, dan weer de zoon aan. De oude zat

daar ineengebogen, somber, en zijn zilveren haar stak scherp af tegen zijn donkerbruin gezicht, dat door diepe rimpels doorploegd was. De kolchosboeren waren gewend aan zijn waardige, zelfbewuste, welwillende houding en waren verwonderd over zijn plotselinge zwakheid. Niet zijn gebogen rug, niet zijn rimpels, maar zijn hulpeloze, lijdende en onzekere gezichtsuitdrukking maakte, dat hij zo zwak leek. Zulk een uitdrukking komt voor bij zieken, wanneer pijn, lijden, afkeer van zichzelf en hulpeloosheid zich vermengen met een ondragelijk, drukkend gevoel.

De beklagenswaardige houding van de oude vormde een opvallende tegenstelling met het van woede vlammeende gezicht van Stepanida, die haar stekende ogen vol haat niet van Wasili afwendde. Deze hield zijn ogen nog steeds neergeslagen.

„Daar klopt iets niet tussen die twee”, dachten velen onwillekeurig.

Er viel een stilte.

Alleen Frosja merkte niets, wipte op de vensterbank op en neer en riep met een stem, die in de stilte onaangenaam klonk: „Koezjma Wasiljewitsj, heb je in de molen je maag misschien met koekjes en flensjes bedorven? Nodig mij dan liever uit, ik ben er gek op.”

„Hou je snavel, klapekster!” wees Matwejewitsj haar terecht. „Dit is een ernstige zaak, Koezjma Wasiljewitsj, vertel ons asjeblieft, waarom je je baantje wil opgeven.”

„In m'n verzoek is alles gezegd...”

„Will je dan helemaal als een invalide beschouwd worden?”

„Wil je helemaal niet meer werken?”

„Nee.”

„Hoe kan dat nou? Een lichter karweitje dan dat van molenaar vind je niet.”

„Ga rustig in de molen zitten en luister naar het kabbelende water”, liet Wasilisa zich horen. „Voor het zak-

ken sjouwen heb je hulp. De kolchos heeft je als vakman nodig."

„Zo'n mulder als Koezjma Wasiljewitsj vind je in het hele district niet!" sprak Xenofontowna zalvend. „Wasili Koezjmitsj, waarom bepraat jij je vader niet, dat hij de kolchos moet blijven helpen?"

Vader en zoon keken elkaar niet aan. Iets onbegrijpelijks, iets tragisch lag er op hun gezichten, die even donkerbruin waren en dezelfde zwarte wenkbrauwen hadden. Er heerste een dodelijke stilte.

„Ik verzoek jullie mij te ontslaan...", herhaalde de oude dof.

Hij zag er zo beklagenswaardig uit, dat de mensen zich ongerust over hem maakten.

„Wat is er dan toch met je?"

„Heeft iemand je zonder het te weten beledigd?"

„Hebben ze stommiteiten gezegd?"

„Wil je je baantje opgeven, omdat er kwaad over je gesproken wordt?"

De oude hief het hoofd op.

„Beste Koezjma Wasiljewitsj", begon Wasilisa weer opgewonden en medelijdend. „Wat kunnen jou domme kletspraatjes schelen? Wie heeft je dan zo beledigd?"

De oude zweeg, en de kolchosboeren voelden, dat ze de ware reden van zijn weigering op het spoor waren. Onmiddellijk spraken ze allen luid door elkaar.

„Wat een ezel van me zegt, kan me niets schelen!"

„We kennen je toch langer dan vandaag!"

De oude stond op. Zijn onzekere blik was treurig en pijnlijk, zijn handen beefden ouwelijk. Zijn wimpers, zijn lippen en zijn wangen trilden. Over zijn verschrompelde gezicht liep een huivering. Hij snakte naar adem.

„Ik verzoek jullie me te ontslaan... Omdat ik...", hij slikte hevig en wilde verder spreken, maar Stepanida greep hem aan zijn mouw en trok hem bijna met geweld op zijn plaats terug.

Eerst nu sloeg Wasili zijn ogen op en keek zijn vader met een lange blik aan. Hij was alles om zich heen, zichzelf, de kolchosleden en de vergadering vergeten.

„Waarom grijp je niet in?” vroeg Andrej hem zacht. „Je laat alles maar lopen.”

Andrej begreep dat er iets niet in de haak was, maar hij kon er niet achter komen wat het was.

Wasili herstelde zich: „Stilte, kameraden! Wie wil het woord?”

„Ik vraag het woord!” Pimen Jasnew stond op. Hij was niet groot, maar goed gebouwd en bewoog zich licht en jeugdig en toch beheerst. Hij had een smal, streng gezicht, waarop zijn voortdurend wisselende gedachten en gevoelens duidelijk te lezen stonden. Het was van hem bekend, dat hij in de oorlog al zijn spaarpenningen, dertigduizend roebel, aan het verdedigingsfonds had afgestaan. Vol achting en aandacht luisterden allen naar hem, als naar een van de beste arbeiders en betrouwbaarste mensen.

„Kameraden”, begon hij heel zacht, zoals gewoonlijk. „Koezjma Wasiljewitsj heeft met zijn eigen handen de hele molen hersteld. Sedert hij mulder is, werkt onze molen zonder storing en met winst. Dat is ons allen bekend. Een tweede vakman als hij vinden we niet in de kolchos. En wat de achterklap aangaat, je kunt niet iedere lasteraar de mond snoeren. Koezjma Wasiljewitsj en ik hebben van de wieg tot onze ouderdom in dezelfde straat gewoond. Ik ken hem het beste van ons allemaal. Er is in onze kolchos niemand, die hij geen goed gedaan of geholpen heeft. En juist in de molen heb je niet alleen een vakman nodig, maar ook iemand met een sterk karakter, die zich niet door klein gewin laat verleiden. In naam van de hele kolchos verzoek ik je, Koezjma Wasiljewitsj, om op je post te blijven.”

Tosja Boezykin nam het woord. Hij schoof zijn vilten hoed in de nek en stak zijn handen in zijn zakken.

„Kameraden!” sprak hij. „Met onze kolchos gaat het vooruit, en iedereen moet op zijn post blijven. Nog hebben we, evenals heel de staat, moeilijkheden te overwinnen. We mogen niet versagen! Kameraden, ik ben van mening, dat we met het oog op onze binnenlandse en buitenlandse positie (bij deze woorden wisselde hij een blik van verstandhouding met Andrej, alsof hij zegen wilde: „Wij weten wat er aan de hand is!”) niet zo maar een goeie mulder kunnen laten lopen! Ik stel voor het verzoek van Bortnikow als niet gedaan te beschouwen!”

Iedereen applaudisseerde.

„De kwestie is duidelijk!”

„Laten we stemmen, voorzitter!”

„Waarom? Het verzoek is afgewezen!”

„Laat ons stemmen, Wasili Koezjmitsj, en sluit de vergadering! Het is al veel te laat, het is tijd om naar huis te gaan!”

Opnieuw stond de oude Bortnikow op en herhaalde: „Ik verzoek jullie mij te ontslaan. . .”

„Waarom dan?”

„Waarom, eigenzinnige oude man?”

„Zeg dan de reden!”

„Omdat ze. . . omdat ze. . . geen vertrouwen in me hebben. . . Daarom verzoek ik mij te ontslaan. . .”

„Maar we hebben vertrouwen in je!”

„Laten we stemmen, voorzitter! Waarom zullen we er nog langer over praten?”

„De kolchos heeft vertrouwen in je!”

„Wie heeft er geen vertrouwen in je?”

„Ik heb geen vertrouwen. . .”, het verkreukelde stuk papier verdween voor een seconde in Wasili's vuist en viel er meteen weer uit. Zijn krachteloze handen vielen zwaar op tafel. Opnieuw werd het stil.

Frosja opende haar mond om er iets tussen te werpen en vergat hem weer te sluiten.

„Dat is het dus!” dacht Andrej. „Daarom is hij zo in de war!”

Wasili voelde diep medelijden met zijn vader, maar hij wist, dat hij niet anders kon en mocht handelen. Het leven was hem op dat ogenblik een kwelling. Zijn rechterhand omklemde de penhouder, brak deze middendoor en kneep hem zo, dat de pen in zijn met inkt besmeurde eeltige hand drong. Andrej nam hem de stukken uit zijn hand.

„Waarom heb je geen vertrouwen in je vader? Vertel wat je weet!” eiste Ljoebawa.

„Je hebt A gezegd, nu moet je ook B zeggen!” krijste Stepanida hysterisch.

Ze wierp het hoofd in de nek, haar wangen gloeiden en haar van haat vervulde blikken boorden zich in Wasili. Op haar bleke voorhoofd tekenden zich duidelijk de wenkbrauwen af. Nu ze het gevaar zo nabij wist, stormde ze als altijd er op af.

Voor aller ogen werd de oude nog zwakker en hulpelozer. Zijn gezicht drukte geen toorn, geen haat en geen vrees uit. Hulpeloos en met tranende ogen als van een kind, keek hij naar zijn zoon als zocht hij, ondanks alles, zijn redding slechts bij hem. Schaamte martelde hem. Alle mensen gingen tezamen voorwaarts. Hoe had het nu zover kunnen komen, dat juist hij, de door allen geachte Koezjma Bortnikow, tot een steen des aanstoets voor hen werd?

Andrej fluisterte Wasili in: „Zeg de vergadering waar het op staat, Wasili Koezjmitsj.”

Wasili stond op: „Ik zal het vertellen...” Hij snakte naar adem. „Ik zal het precies vertellen... Verleden week werd er boekweit naar de molen gestuurd om die te laten malen voor het weeshuis... Een paar dagen later tracteerden ze me bij mijn vader op boekweitkoekjes... Vóór die dag hadden ze daar geen boekweit... en die was ook nergens te koop...”

Wasili stond daar, en allen keken hem aan. Hij zocht naar zijn woorden, bleef steken en kwam ook niet op de gedachte om te gaan zitten. Niemand bleef bedaard of onverschillig. Zelfs van Xenofontowna's gezicht verdween de gewone sluwe uitdrukking; de loense blik en de zoetelijke glimlach vielen als een masker af, en een menselijk, diep bewogen gezicht kwam er onder te voorschijn.

In de algemene stilte stond Koezjma Bortnikow op. Vader en zoon staken nu boven alle aanwezigen uit. Zij stonden van aangezicht tot aangezicht tegenover elkaar, door allen gezien, de een achter de bestuurstafel, de ander bij de achterste bank.

„Ik ben schuldig... De boekweit was in mijn huis... Berecht mij... Ik onderwerp me aan jullie oordeel...”

Doch nu stond Stepanida in haar volle lengte op en duwde de oude met haar schouder op zij.

„De boekweit was in mijn huis!” herhaalde ze de woorden van haar man woedend. „Wat praat je daar voor onzin, Koezjma Wasiljewitsj? Waarom sta je jezelf zwart te maken, schaapskop! Geloof hem niet, kameraden kolchosleden! Hij staat zichzelf als een klein kind zwart te maken, maar dat is alleen maar domme en overdreven nauwgezetheid. Hij meet zich een zonde aan, die hij niet begaan heeft. Ik ben alleen schuldig, maar wat ik gedaan heb, is helemaal niet zo erg. Ik zal jullie precies vertellen hoe het zit, en ik heb getuigen, die elk van mijn woorden kunnen bevestigen.” Ze schepte opnieuw adem en ging toen met vaste stem voort: „In ieder geval is de hele zaak de moeite niet waard om er over te praten! Toen de boekweit uit de molen werd gedragen, ging er een zak open en viel er een klein beetje op de grond. Nu, daar ligt vuil en ganzendrek. Jullie weet zelf heel goed, hoe de ganzen van heel het dorp om de molen heen scharrelen. Ik wilde die gemorste boekweit oprapen, maar de voerman van het weeshuis zei tegen me: 'Denk je nou heus, dat we de kindertjes van het weeshuis dat

meel met vuil en ganzendrek te eten zullen geven? Dat is schadelijk voor hen', zei hij, en reed weg. Het is werkelijk waar, dat kunnen de voerman van het weeshuis en Pimen Iwanowitsj Jasnew getuigen! Jasnew was er ook bij!"

„Precies, zo was het, dat kan ik bevestigen!" riep Jasnew verheugd. Hij herinnerde zich de gemorste boekweit. Het was weliswaar heel weinig geweest en zeker niet eens genoeg voor tien koekjes, maar het viel Jasnew zo moeilijk om de schande van de oude Bortnikow te zien en hij wilde zo graag aan de eerlijkheid en onbevleetheid geloven van de man, die hij sinds mensenheugenis hoogachtte en van wie hij hield, dat het hoopje gemorste boekweit in zijn herinnering van zelf groter werd.

„Misschien was het toch wel meer", dacht hij. „Ik heb het niet nagemeten. Maar dat er meel is gemorst, dat klopt, dat heb ik gezien." En hij bevestigde nog eens luid en blij: „Precies, zo was het! Dat kan ik onder ede verklaren. Stepanida Iljinitjsna spreekt de waarheid!"

„Nu, dus!" ging Stepanida voort. „En toen de voerman weg was, heb ik het boekweitmeel bij elkaar geveegd, gezeefd, afgekookt en het met roggemeel vermengd en er boekweitkoekjes van gebakken. Dat is mijn hele zonde! Spreek recht over mij, als er tenminste wat te berechten is!"

„Ach, goeie God!" klonk Wasilisa's heldere en medelijdende stem. „Wie zou er om een paar boekweitkoekjes de staf over je breken? Zijn wij dan geen mensen? Als je de meelkist schoonveegt of het stof uit de zakken schudt, heb je al genoeg voor boekweitkoekjes!"

Opnieuw hoorde men stemmen door elkaar: „Laten we er niet meer over praten, Koezjma Wasiljewitsj!"

„Wat steekt daar nou in?"

Diep zat de achting van de mensen voor Koezjma Bortnikow geworteld.

Matwejewitsj nam het woord. Hij was niet minder

opgewonden dan de overigen. Hij had medelijden met Wasili en met Koezjma, maar hij veroordeelde ze tevens, Wasili om zijn hardvochtigheid tegenover zijn vader en Koezjma om zijn afhankelijkheid van Stepanida. Het voorval, dat zich had afgespeeld, riep in hem, evenals in alle andere aanwezigen, half bewuste, opwindende, pijnlijke en blijde gedachten op.

„Kameraden, wij allen kennen Koezjma Wasiljewitsj als een rechtvaardig en eerlijk man. Wie heeft de molen op gang gebracht? Hij. Wie heeft ook eerder alles gedaan, wat hem gevraagd werd? Alweer hij! Wanneer ze zich een halve kilo gemorst boekweitmeel hebben toegeëigend, bedenk dan, dat een andere mulder niet een halve kilo, maar tientallen kilo's tegelijk vermorst. Onze kolchos gaat de goede weg op. Kunnen we daarbij zonder de oude Wasiljewitsj uitkomen? Nee! Hij heeft in de moeilijke dagen met ons meegewerkt, zonder rust of duur! Ik stel voor Wasiljewitsj ons vertrouwen niet op te zeggen en hem als mulder te handhaven.”

De ene kolchosboer na de andere nam het voor Bortnikow op. De oude zat op de achterste bank en liet zijn tranen de vrije loop en hij luisterde zo gespannen naar wat over hem gezegd werd, alsof het om leven of dood ging. Hij wist zelf niet goed of zijn vrouw de waarheid gezegd had of niet. Stepanida was vaak in de molen geweest om „de boel op te ruimen”, ze veegde de vloer, schudde de zakken uit en hield alles onberispelijk schoon, en dan was er thuis plotseling gerst- of boekweitmeel.

„Waar komt dat vandaan?” had Koezjma dan gevraagd.

Dan had ze de lippen op elkaar geklemd, hem recht in de ogen gekeken en geantwoord: „Op de markt gekocht!”

In zijn innerlijk kwam dan natuurlijk de verdenking op, dat de zaak niet pluis was, maar hij trachtte daaraan niet te denken; zijn leven met Stepanida was zo rustig — zo behagelijk.

Toen hij nog jong was, had ze al wel de scepter gezwaaid, maar op zijn oude dag werd hij volkomen afhankelijk van haar. Psychisch was hij eerder oud geworden, dan lichamelijk. Nog was zijn gang licht en zijn houding kaarsrecht; maar sterk was in hem al de aan oude mensen eigen behoefte aan vrede en warmte, de toegeeflijkheid tegenover z'n vrouw en de onderwerping aan haar, ofschoon beiden voor de buitenwereld hem voor het hoofd van de familie lieten doorgaan. Zijn hele leven vlood rustig en eentonig voorbij. Hij werkte, deed wat Stepanida wilde, genoot het geluk van zijn huiselijke welstand en van de algemene achting en dacht er nooit over na, waar die welstand vandaan kwam.

Deze avond beleefde hij de eerste schok, de eerste brandende schaamte en hij begreep opeens, dat volle kasten en gemakkelijke sofa's niet het belangrijkste waren. Zijn hart, dat zwak was van ouderdom en toch kinderlijk, maakte zich van zijn vrouw los en hing met alle vezels aan zijn zoon. Hij was niet boos op hem; hij had nog meer achting voor hem dan vroeger en verlangde, zo als alleen een vader verlangen kan, naar zijn kinderliefde.

Wasili werd met ieder woord, dat de kolchosboeren spraken, verdrietiger. Niettegenstaande Jasnew's getuigenis geloofde hij Stepanida niet. Hij voelde, dat haar verhaal een handige zet was, maar kon niets bewijzen.

„Zij heeft vader in de luren gelegd, dat sluwe vrouwemans”, dacht hij. „Zij heeft hem in de luren gelegd en er zichzelf uitgepraat, als een gladde aal, die iedereen tussen de vingers doorglijpt. Ik ben er vast van overtuigd, maar bewijzen kan ik het niet. Zal ik over mijn twijfel spreken? Maar wat kan ik aanvoeren? Zonder bewijzen en zonder feiten, kan ik iemand toch niet van diefstal beschuldigen? En ik heb medelijden met vader. Ach, wat heb ik een medelijden met vader!”

Hij vernielde op tafel alles, wat hem onder zijn handen kwam, en brak zelfs de steel van het belletje af,

waarmee hij zo graag de vergadering inluidde, en versplinterde alle penhouders en potloden.

Hij hoorde niet meer, wat de boeren zeiden. Hij zag alleen zijn vaders gebogen gestalte en kon zijn ogen niet afhouden van zijn bevende lippen en zijn pezige, goedige handen, die hem als kind zo vaak over zijn hoofd gestreeld hadden en die nu hulpeloos neerhingen.

„Och laat het ook maar zo”, dacht Wasili. „Na deze vergadering zal Stepanida wel nooit meer iets uit de molen mee naar huis nemen. Ze zal wel een heilzame schrik te pakken hebben.”

Andrej nam hem voorzichtig, alsof hij met een slaapwandelaar te doen had, de inktpot uit zijn hand en zette die buiten zijn bereik.

Wasili, die radeloos en onzeker was, vroeg hem: „Wat denk je er van? Wat raad je me naar eer en geweten aan, Petrowitsj?”

Het viel Andrej moeilijk om uit de zaak wijs te worden. Ook hij geloofde Stepanida niet helemaal, maar hij had wel gezien, met hoeveel liefde en achting de dorpsbewoners over Koezjma Bortnikow spraken, en hij was diep onder de indruk over de ontsteltenis van de oude.

„Als de diefstal zonder meer bewezen was geweest, dan was het een andere kwestie”, overlegde hij. „Zoals de zaak nu staat, kan geen enkel gerecht hem veroordelen, want er zijn geen bewijzen en je mag iemand geen dief noemen, als je alleen maar verdenkingen hebt. Bovendien is die oude man helemaal geen dief, dat kun je hem aanzien! Zijn enige schuld is waarschijnlijk zijn zwakheid en zijn blindheid. . . Hij is zo getroffen, dat hij deze vergadering zijn leven lang niet vergeten zal. De vergadering verloopt goed, de mensen vinden de juiste oplossing!”

Zo dacht Andrej, en daarom had hij tijdens de discussie gezwegen, en nu Wasili rechstreeks zijn mening vroeg, sprak hij: „Ik ken Koezjma Wasiljewitsj niet zo goed als

jullie. Daarom kan ik in deze kwestie geen raadgever zijn. Beslissen jullie, zoals je denkt dat het nodig is. Maar als je mijn mening vraagt, dan wil ik het volgende zeggen: Koezjma Wasiljewitsj heeft een lang, arbeidzaam en achtenswaardig leven achter zich en hij zal zich op zijn oude dag niet met schande bedekken. Ik denk, kameraden, dat Koezjma Wasiljewitsj zijn eer hoger stelt dan een paar boekweitkoekjes. Mijn mening is, dat jullie Bortnikow in de molen moeten handhaven, maar gelijktijdig, om alle praatjes en misverstanden te vermijden, alle onbevoegden, waaronder ook zijn vrouw, de toegang tot de molen ten strengste verbieden."

"Ik zal wel oppassen, dat ik niet meer in de buurt kom!" riep Stepanida met het hoofd in de nek.

"Laten we eindelijk stemmen, Wasili Koezjmitsj!"

Er werd eenstemmig besloten Bortnikow als mulder te handhaven.

Na de vergadering ging Andrej met Wasili naar huis. Toen ze vlak bij Wasili's huis waren, bleef Wasili staan.

"Wacht een ogenblik, Petrowitsj, ik moet je nog wat zeggen."

Onder de met sterren bezaaide hemel lag de straat stil en verlaten. Ergens kraakten nog voetstappen en sloeg een tuinhek dicht, dan was het weer helemaal stil. Ook Wasili zweeg.

"Spreek op, Wasili Koezjmitsj."

Andrej observeerde in het donker zijn gezicht, dat door de zwarte wenkbrauwen in tweeën gedeeld werd.

"Ja, wat ik zeggen wou... Ik geloof mijn stiefmoeder niet... Ze is uiterst zindelijk en ze zal van haar leven geen boekweitmeel, waar ganzendrek aan zit, gebruiken. Maar dat is niet het enige... Ik heb er geen vertrouwen in... Ik bedoel vader niet — die heeft er niets mee te maken... Ik bedoel haar... Niet voor niks is ze zo vaak naar de molen gegaan, dan om de rommel op te ruimen, dan weer om de zakken te verstellen..."

„Heb je bewijzen?”

„Als ik bewijzen had, zou ik niet zo praten. Nee, bewijzen heb ik niet. Maar het zit me dwars en laat me niet met rust.”

„De oude is eerlijk, zeg je?”

„De oude is niet hebzuchtig. Hij is een nijvere werker. Hij zou zich liever zijn handen afhakken, dan zich aan een andermans goed vergrijpen. Zo heeft hij altijd geleefd en ook ons opgevoed.”

„Is hij een waardevolle kracht voor de kolchos?”

„Waren ze allemaal maar zo! Je hebt toch gehoord, hoe de mensen over hem gesproken hebben!”

„Dan is zijn enige schuld dus zijn zwakheid en zijn verblindheid. . . En wat denk je, zal hij in het vervolg beter of slechter werken?”

„Bergen zal hij verzetten. . . Ik ken hem!”

„En je stiefmoeder?”

„Zij zal het wel uit haar hart laten om ooit meer in de molen te komen. Hij zal er haar niet in laten. Hij is toegeeflijk, zolang het niet tot uitersten komt. Maar als het hem te bar wordt, dan kan hij ook hard als staal zijn! Zo iets zal er in hun huis nooit meer gebeuren.”

De deur knarste, en Awdotja verscheen, in een los over haar schouders geworpen pels, op de stoep.

„Wat staan jullie daar! Ik hoorde jullie praten. . . Waarom komen jullie niet in huis?”

Haar stem klonk gekrenkt. Tatjana was al bij haar geweest en had haar over de vergadering verteld. Awdotja voelde zich beledigd, omdat Wasili over die zaak, die hem zo hoog zat en hun familie betrof, met geen woord gerept had. En nu voelde ze zich dubbel beledigd, omdat haar man met de partijsecretaris voor het huis bleef staan praten, alsof ze bang waren, dat hun gesprek over de kolchos, die ten slotte ook haar, Awdotja, aanging, door haar gehoord zou worden. De twee gingen langs haar heen naar binnen, en zij ging naar de varkensstal om te

kijken of die wel goed gesloten was. Het smalle paadje in de sneeuw, dat dwars door de hof liep, kraakte onder haar voeten. Zij liep langzaam.

„Ze houden mij overal buiten. Ik sta ze in de weg. Zo ver is het tussen Wasili en mij gekomen, door ons zwijgen. Erger dan vreemden zijn we geworden. Geworden. . . Is het wel ooit anders geweest? Al vóór ons trouwen heeft hij, om de waarheid te zeggen, zich nooit om mijn persoon bekommerd. Hij luisterde naar mijn liedjes, gebruikte de tabakzak, die ik hem gegeven had, en legde zijn hoofd in mijn schoot, als hij moe was. Maar ik zelf was hem onverschillig. Hoe ik leef, wat ik denk, wat ik voel, heeft hem nooit geïnteresseerd.”

Ze controleerde het slot en liep langzaam de bevroren treden van de stoep op en bleef voor de deur staan. Ze moest zichzelf geweld aandoen om het huis binnen te gaan.

Hoofdstuk XI

DE DRAAGKRACHTIGE GOLF

In de koestal brandde nog licht, maar de vrede en de rust van de avond was er al neergedaald.

Het vrolijke rammelen van de blinkende melkemma's, dat de stal overdag vulde, en het geruis van de melkstralen tegen het blik waren verstomd. Nu stonden de emmers netjes onderste boven op de oven te drogen.

De bewaker Mefodjitsj had het zich naast de oven gemakkelijk gemaakt, terwijl zijn trouwe hulp, een grote, ruige hond, op de drempel lag en met gesloten ogen doezelde, maar niettemin waakzaam één harig oor gespitst hield.

Awdotja was als altijd als laatste gebleven en liep nog éénmaal het gebouw door. Ze hield van deze nachtelijke rondgangen.

Nu de haastige bedrijvigheid van overdag verstomd

was, traden de verbeteringen van de laatste tijd nog duidelijker naar voren, zoals de omtrekken van een nieuw huis opeens zichtbaar worden, wanneer de steigers verwijderd zijn. Er was electrisch licht aangelegd en guirlandes van gloeilampjes hingen door het hele gebouw. Daken en muren waren opgeknapt, en het vee had geen last meer van tocht en lekkage. Er waren mestgoten gemaakt, en het stro op de vloer was niet meer smerig en vertrapt, maar droog, los en goudgeel.

Voor een buitenstaander mochten dat kleinigheden lijken, maar voor wie zelf aan die verbeteringen had meegewerkt, waren deze vernieuwingen een vreugde.

Awdotja, met haar aangeboren behoefte aan vreugde en haar gave om het goede in de dingen te zien, glimlachte terwijl ze de stal doorliep. Een vreemde zou zich verwonderd hebben over deze niet meer jonge, vermoeide vrouw, die in een afgedragen, gewatteerd jasje, moederziel alleen door de koestal liep, met een raadselachtige glimlach om haar door weer en wind ruw geworden smalle lippen. Onder het voorbijgaan draaide Awdotja de ene lamp na de andere uit. Ze was blij, dat de schakelaars zo zachtjes knipten en dat zich op haar bevel de donkere nacht over de stal uitspreidde.

Toen ze de laatste lamp had uitgeknipt, tekenden zich de blauwe ruiten scherper af en werd het snuiven en herkauwen van de beesten duidelijker hoorbaar.

Al het werk was afgedaan, maar ze stond nog altijd in het donker bij de uitgang, alsof ze nog zocht naar iets, dat ze kon doen, naar iets waartegen ze zou kunnen glimlachen. Het was tijd om naar huis te gaan.

Bij deze gedachte verdween haar vreugde. Ze bleef nog even staan en ging toen, in plaats van weg te gaan, naar de dichtst bij zijnde box, ging op een melkstoeltje zitten en leunde met haar schouder en wang tegen de warme flank van een koe.

Door het venster scheen de volle maan naar binnen.

De sneeuwhopen rolden als golven op de boerderij toe. Awdotja keek naar de maan en naar de sneeuwhopen, terwijl in haar brein onophoudelijk die ene vraag knaagde: „Wat moet ik doen? Hoe zal ik het aanleggen?”

Deze vraag zonk overdag in haar onderbewustzijn weg, maar nauwelijks had ze het licht uitgedraaid en was ze alleen, of deze nam weer bezit van haar brein en verdrong alle andere gedachten.

„Er zijn natuurlijk vrouwen, die lichtzinning van man verwisselen, die van de eerste naar de tweede en dan weer naar een derde lopen. Maar ik hang met heel mijn hart aan de man, die ik liefheb, en kan me slechts met een bloedend hart van hem losmaken. Ik zou tot aan mijn dood bij dezelfde man willen blijven. En juist mij heeft het noodlot zo parten gespeeld. Naar Stepan gaan? Maar ik houd ook van Wasili. Hoe dan ook, ik zou altijd met de een leven en aan de ander denken. Er zijn er, die dat spelenderwijs kunnen, maar ben ik zo? Waar ik sta, daar sta ik helemaal, waar mijn rechtersvoet gaat, daar gaat ook mijn linker. Wat moet ik doen? Het zou het beste zijn om alleen te blijven! ...”

De maan dreef langzaam langs de hemel. Het een na het ander gingen de lichten achter de ramen uit. Maar Awdotja vond nog steeds niet de kracht om naar huis te gaan.

Uit Oegreen kreeg Awdotja een uitnodiging voor een veertiendaagse cursus in de veeteelt. Wasili was daar helemaal niet mee ingenomen. Hij maakte zich bezorgd over de kinderen. Maar het ergste was, dat hij gehoord had, dat in de stad een conferentie van de beste bosarbeiders van drie gebieden zou plaats hebben en dat Stepan daar ook bij zou zijn.

Daar kwam nog bij, dat Praskowja nu al ruim een maand in bed lag met gewrichtsrheumatiek.

„Hoe kan Awdotja nou weggaan?” zei Wasili knorrig tegen Walentina. „Er zijn kleine kinderen thuis, moeder

is ziek, en ik ben ten slotte ook een levend mens, die eten en drinken moet! En dat terwijl onze koe juist moet kalven! Maar Awdotja heeft zich deze reis in het hoofd gezet."

„Praskowja Petrowna en de meisjes, die zullen grootmoeder Wasilisa en ik bij ons nemen. Bij ons staat toch het halve huis leeg. De koe en de kippen nemen wij ook bij ons. En je grootmoeder, Agafia, kan bij jou komen om voor je te koken", zei Walentina.

Awdotja mengde zich niet in dit gesprek, maar zat zwijsend op het bed.

„Nou, de koekoek zal haar halen! Laat ze maar ophoepelen!"

Die avond, toen Awdotja haar koffer pakte, werd hij door haar opgewektheid nog meer geprikkeld: „Ze is blij! Ze gaat daarginds de bloemetjes buiten zetten!"

Als ze hem had kunnen vertellen, wat ze had door- gemaakt, en als hij zijn fouten had willen inzien en kon begrijpen, wat haar aan Stepan bond, zou hij alles in een ander licht gezien hebben, maar hij kon dat niet inzien en niet begrijpen.

De opgewektheid van zijn vrouw aan de vooravond van haar vertrek ergerde hem, omdat hij geloofde, dat die veroorzaakt werd door haar geheime wens om Stepan in de stad te ontmoeten.

Boos keek hij naar haar en zei: „Waarom pak je je nieuwe blouse in? Denk je dat als je je mooi maakt, ze meteen op je afvliegen? Er zijn er daar wel mooiere..."

De blouse viel uit haar handen.

„Waar de kinderen bij zijn!" kon ze alleen maar uitbrengen.

De meisjes stonden er ontdaan bij.

Wasili liep het huis uit en smeed de deur achter zich dicht.

„Het is tijd, dat ik het hem zeg", dacht Awdotja. „Er moet een eind aan komen."

Haar besluit was sinds lang gerijpt. Reeds vanaf de dag toen Wasili naar de vergadering was gegaan, zonder met een woord over het voorval met de boekweit te reppen, had ze begrepen, hoe ver hun wederzijdse vreemding ging. Ze vond niet meer de kracht in zichzelf tegen deze vervreemding te vechten.

Toen hij terugkwam, liep ze naar hem toe en ging bij hem zitten.

„Waarom zouden we zo voortgaan, Wasili?” begon ze zacht. „We maken niet alleen ons zelf ongelukkig, ook de kinderen lijden er onder.”

„En wie zijn schuld is dat?”

„Goed, laat het dan mijn schuld zijn, Wasja... Ik heb het beste voorgehad. Ik dacht, dat het tussen ons weer goed zou worden. Maar ik zie, dat het niet gaat. Ik kan Stepan niet vergeten. Jij maakt me daar een verwijt van. Op die dag heb je de hamel in tweeën laten hakken. Zo wilde je ook de liefde met een bijl in tweeën hakken. Dat gaat nu eenmaal niet, Wasja. We zijn toch mensen... Zelfs een wolf en een wolvin verlangen naar elkaar, als ze gescheiden worden. Ik zou er overheen gekomen zijn, als jij me begrepen had, als je goed en lief voor me geweest was. Dan had ik alles in me kunnen bedwingen. Maar zo, Wasili... Je behandelt me, alsof ik iets slechts gedaan had. Maar waarin bestaat mijn schuld? Ik wilde niet aan hem denken, maar jij hebt me er zelf toe gebracht. Zo is het gegaan. En nu denk ik steeds aan hem. Ik ben je vrouw niet meer...”

„Dat is dus het einde”, dacht Wasili. Hij voelde hoe zijn mond en keel droog werden. Met moeite bewoog hij zijn tong en vroeg: „Ga je naar hem toe?”

„Nee, ik kan niet naar hem toe gaan. Jij bent me ook niet onverschillig... Ik zou met hem leven en verdriet hebben om jou. We moeten voor een tijd uit elkaar gaan, Wasili. We moeten ons bezinnen en de zaak aanzien. Wat er verder zal gebeuren, kan ik nog niet zeggen.

Misschien zal er een tijd komen, waarin we andere woorden voor elkaar vinden... Misschien begint er dan... een nieuw leven... Dat weet ik niet. Ik weet maar één ding: zoals wij nu leven, kan ik niet langer. Ik zal alleen leven, Wasili. Een wond heelt het vlugst, als je die niet aanraakt."

Het lag in Wasili's karakter, dat hij, hoewel gewoonlijk opvliegend en onbeheerst, in moeilijke, beslissende ogenblikken plotseling een ijzeren rust en volkomen heldere gedachten had. Zo ook nu.

„Zij is mijn vrouw niet meer... Zij houdt van hem... Houdt van hem... Heb ik een vrouw nodig, die naar een ander verlangt? Nee, nee! Heb ik een vrouw nodig, als ik geen vertrouwen in haar heb. Nee! De kinderen? Alles wel beschouwd beleven de kinderen weinig vreugde aan ouders, die geen vriendelijk woord met elkaar wisselen. Je kunt het niet voor ze verbergen. Ze voelen het."

Hoe duidelijk en juist leek het besluit, dat hij eens op de bittere dag van zijn thuiskomst had genomen... Maar het was helemaal niet zo eenvoudig.

„Wasja", ging Awdotja voort. „Vandaag breng ik moeder en de kinderen naar Walentina. Het komt net gelegen, en ik trek ook bij hen in."

Hij balde de vuisten en boog het hoofd. Half verborgen onder de zware oogleden waren zijn ogen vol verdriet.

„Nou, goed..."

Lang voor de ochtendschemering was Awdotja de volgende dag op weg naar Oegreen. De brede, open boerenslee gleed over de hardaangestampde sneeuw van de straat. Matwejewitsj dreef slaperig het paard aan. Donker kreupelhout, spitse, zwarte dennen en rechte telegraafpalen gleden voorbij. Diep ingegraven in het

stro en met een lange schapenpels toegedekt lag Awdotja in de slee. Ze voelde zich treurig en eenzaam op de met sneeuw bedekte donkere weg.

Al haar gedachten hingen nog aan thuis. De onenigheid in haar gezin drukte haar als een loden last.

„Katjoesja en Doenjasja vonden het fijn om naar Wasilisa te verhuizen. Alles was nieuw, alles was een spel voor hen. Zij beseften het onheil niet. Wasili zit met Agafja alleen in het lege huis. Hoe zou hij zich voelen? Ach, wat is er van ons leven terechtgekomen! Maar ik kon niet anders. Hoe kun je met je man leven, als je hart hem niet behoort? Maar het valt me zwaar, heel zwaar! Als een steen ligt het op mijn hart.”

Toen ze in Oegreen aankwamen, werd het licht. Awdotja nam afscheid van Matwejewitsj en ging naar de districts-sowjet, waar ze een dienstreisbewijs zou krijgen. Behalve de werkster was daar nog niemand aanwezig. Maar haar trein zou over een half uur vertrekken.

Awdotja wist zich geen raad. Zonder bewijs kon ze niet reizen en op de medewerkers van de districts-sowjet wachten betekende de trein missen en te laat komen voor het begin van de cursus.

Ze dwaalde door de lege gangen van de districts-sowjet en rende dan weer de straat op. Ze had van ergernis over zichzelf wel kunnen huilen. „Wat ben ik toch voor een sufferd! Ze sturen me naar de cursus, omdat ik een goede werkkraacht ben, en nu kom ik te laat door mijn eigen onhandigheid...”

Ze hield haar hoofddoek met haar hand vast en zo stond ze aan de poort van de districts-sowjet en keek onrustig naar alle kanten uit, toen Andrej de hoek om kwam.

Awdotja wilde de partijsecretaris toeroepen, maar voelde zich daar toch te verlegen voor. „Ik kan hem toch niet lastig vallen? Hij heeft vast wel andere zorgen.”

Intussen had Andrej haar opgemerkt en kwam op haar toe.

„Awdotja Tichonowna! Bent U nog niet afgereisd? Komt U niet te laat voor het begin van de cursus?”

„Andrej Petrowitsj”, zei ze klagend, „de trein vertrekt dadelijk, en ik heb nog geen dienstreisbewijs en in de districts-sowjet is nog niemand. Ik weet niet, wat ik moet beginnen!”

„Komt U maar met mij mee naar het districts-partijcomité. Ik zal een bewijs voor U in orde maken.”

Awdotja was voor het eerst van haar leven in het districts-partijcomité. Ze ging bedeesd op een stoel bij de deur van de ontvangkamer zitten en wachtte zwijgend, tot Andrej en Anja, de jonge, zwartogige ambtenares, het bewijs voor haar klaargemaakt hadden.

De ruime, zindelijke en lichte kamers, waarin niets overbodigs stond, werkten kalmerend op haar. In het bijzonder bevielen haar de bont beschilderde hoektafeltjes en de potlodenbakjes.

Onder de zorgen van Andrej en Anja voelde ze zich veilig. Ze wachtte rustig en geduldig, ze had een onbeperkt vertrouwen in die twee.

„Hij is een goed mens”, dacht ze van Andrej. „Hij heeft een open hart. In zijn tegenwoordigheid voel je je goed en draag je je eigen last lichter. En die Anja lijkt me ook een aardig meisje.”

Recht tegenover Awdotja hing een groot portret van Stalin. Ze kende Stalin's gezicht goed, maar hier in het districts-partijcomité zag ze hem met nieuwe ogen, zoals je een mens, die je voor het eerst in zijn eigen huis ontmoet, met geheel nieuwe ogen ziet.

Stalin's ogen waren iets toegeknepen en keken in de verte, alsof ze daar iets zagen, dat anderen nog niet konden zien. Om zijn lippen speelde een goedge glimlach. Uit zijn gezicht straalde heldere wijsheid.

Awdotja bedacht opeens dat de mensen zich in

Stalin's tegenwoordigheid heel goed, rustig, opgewekt en zeker moesten voelen. Op deze dag zag ze het gezicht van de leider op een heel bijzondere manier, en het zei haar als het ware: „Leef eerlijk, doe je werk zorgvuldig, en alles komt in orde.”

Andrej gaf haar het bewijs en zei: „Loopt U maar zo snel als U kunt. Anja gaat met U mee en zal voor een spoorkaartje zorgen.”

Toen Awdotja en Anja aan het station kwamen, reed de trein al binnen. Anja ging naar de dienstdoende stationsbeambte en nauwelijks een minuut later drukte ze Awdotja het spoorkaartje in de hand, hielp haar de hoge treeplank op en zei, terwijl de trein zich al in beweging zette, tegen een man, die bij de deur stond: „Neem haar koffer! Wat staat U daar! Helpt U haar toch!”

Terwijl de trein langzaam het station uitreed, liep Anja er naast, hield zich aan een stang vast en zei: „Goede reis! Veel succes! Leer maar goed!”

„Een sympathiek meisje! Een Tataarse, ja?” merkte de man op, die op Anja's bevel Awdotja's bagage had aangenomen en er nog steeds mee in zijn hand stond.

Het stationsgebouw bleef steeds verder achter, maar Anja liep nog steeds naast de trein mee, lachte en zwaaide met haar bontgeborduurde want.

Toen zag Awdotja nog even haar rose gezichtje, en weg was ze.

„Nu vooruit en goede reis!” zei Awdotja tegen zichzelf.

De welbekende Oegreense huisjes leken met hun besneeuwde dakjes te groeten en vlogen voorbij. De lichtblauwe hemelruimte vloog Awdotja tegemoet, en een stralende, frisse lucht drong de wagon binnen. Die rukte onder haar hoofddoek de haarlokken te voorschijn, sloeg haar mantelzoom tegen haar benen en deed haar wangen gloeien.

Struikgewassen en bossen, nauwelijks opgedoken,

glipten voorbij en verdwenen, andere verschenen in hun plaats om even bliksemsnel te verdwijnen.

De struiken weken steeds verder weg, de velden kwamen tot vlak bij de spoorbaan, strekten zich uit en werden steeds vlakker. De trein joeg sneller en sneller voort, en de wereld, die hij tegemoet ijfde, leek met ieder ogenblik aan wijidheid en ruimte te winnen. Awdotja stond in gedachte bij de ingang van de wagon, overwelidigd als ze was door de rondom op haar aandringende vrije ruimte.

„Vrouwtje, nu men U aan mijn hoede heeft toevertrouwd, verzoek ik U in mijn coupé te komen.” De man ging met Awdotja's bagage voor, Awdotja volgde hem.

In de wagon was het vol en heet. Halfluid en eentonig stemgedruis vulde hem tot in de verste hoeken. Awdotja ving in het eentonig ratelen van de wielen enkele zinnen en uitroepen op, en het leek haar of niet de trein en niet de mensen reden, maar of een voortbruisende stroom vol ingehouden kracht alles voorstuwde.

„Maak een beetje plaats, alstublieft”, zei de man. „Ik heb nog een passagier meegebracht.”

„Hoe meer zielen, hoe meer vreugd!” Een klein oudje met rose wangetjes en tranende, blauwe ogen schoof op zij om voor Awdotja plaats te maken.

Ze gingen zitten.

„He, die deur! Wie heeft de deur opengedaan!” riep Awdotja's reisgenoot met daverende basstem, die het stemmenrumoer in de wagon gemakkelijk overstemde.

Hij stond vlak voor haar en nam haar vrijmoedig op. Zijn brede gestalte, in een zwarte leren jas, vulde de smalle doorgang. Zijn handen staken diep in zijn zakken. Zijn hele houding getuigde van ongedwongen zelfverzekerdheid, terwijl zijn volle gezicht van een gezonde veertiger goedmoedigheid en licht spottende welwillendheid uitdrukte. Aan alles kon men zien, dat hij zich in de trein thuis voelde en dat hij veel en graag reisde.

„Nog altijd niet op adem? Gaat U naar de stad?”

„Ja...”

Ze was inderdaad nog helemaal buiten adem van het draven door de straten van Oegreen en ontdaan door de opwinding van zoëven.

„Goed, goed...”

Licht en zeker, als liep hij over de vlakke grond, liep hij door de met zakken en melkkannen versperde mid-dengang en ging bij het raampje zitten.

Buiten vloog op gelijke hoogte met de trein de rode morgenzon voorbij. Reed de trein door open velden, dan verlangzaamde zij haar vaart en trok zwevend haar baan met hem mee; maar wanneer de trein door de bos-sen reed, schoot zij als een vogel flikkerend en schitte-rend achter de boomtoppen voort.

Awdotja had sinds jaren niet met de trein gereisd en beleefde alles weer als bij de eerste keer: het geroeze-moes van de stemmen van al die mensen, het ratelen van de wagons en de onstuimige vlucht van de zon voor het raampje.

Eerst kon ze de gezichten niet onderscheiden en de gesprekken niet verstaan — alles smolt samen tot één bewegend geheel — en pas langzamerhand verstond ze enkele zinnen en uitroepen. Uit het algemene lawaai hoorde ze een hese stem, die van achter een tussenschot kwam: „En hoe het gegroeid is, hoe het gegroeid is! Aren van een hand breed! Daar komt me die agronoom naar Oljoesjka, de man die er eerst niets van had willen ho-ren, en kwam zich bij Olga verontschuldigen en zei...” De stem ging in het geraas van de wielen verloren, en in plaats daarvan klonk helder een andere stem: „Ik ben nog aan het vellen, maar het district schreeuwt al: „Waarom begin je het nog niet te vervoeren?”

Een gedrongen jonge man, die tegenover Awdotja zat, sprak opgewonden en gesticuleerde daarbij druk. Hij had wat gedronken. Zijn nieuwe pels stond stijf van

hem af, en zijn nog niet uitgelopen, witte viltlaarzen waren keihard. Zijn gezicht gloeide rosig als van een jong meisje en zag er even nieuw, ongebruikt en stevig uit als zijn pels en zijn laarzen.

„Ik heb op zijn minst acht brigades nodig”, ging hij voort. „Maar ik heb er maar vier en een half.”

„Zorg dan dat je er acht krijgt. . .” bromde de man in de leren jas met zijn dreunende bas, zonder de blik van het raampje af te wenden.

„Daar ben ik dan ook hard mee bezig”, zei de heldere duidelijke stem enthousiast. „Awerjan Makarowitsj, ik heb vijf cottages voor de vaste arbeiders en een vrijgezellenhuis gebouwd! Awerjan Makarowitsj, ik richt een clubhuis in, zoals je in het hele district niet vindt!”

Naast hem klonk een volhardende, lachende en overslaande stem: „Nee, vriend Wanja, vertel me eens één ding! Goed, ik zal zeventigduizend kubieke meter aanvoeren! Nou, en wat verder? Meer dan zeventigduizend kan de rivier met de beste wil niet vervoeren! Alleen al voor masten en scheepshout moet ik een honderdduizend ton leveren, het mijnhout niet meegerekend! Vertel mij me maar eens, hoe ik dat kan klaarspelen!”, en de kroeskoppige, eveneens licht aangeschoten man breidde met vrolijke radeloosheid zijn armen uit.

„Dat zijn houthakkers”, raadde Awdotja. „Brave, kranige kerels! Ze zijn een beetje aangeschoten, maar ze gedragen zich toch behoorlijk. Je hoort geen onvertogen woord. De wodka heeft hun werklust alleen maar aangewakkerd.”

Door de wagon woei een koude tocht, ergens begon een kind te huilen.

„De deur!” donderde Awerjan Makarowitsj gebiedend. „Wie heeft die deur nu weer open laten staan? Er zitten toch kinderen in de trein!”

En zoals kringen op het water ontstaan, als je er een steen in gooit, verspreidden zich door de hele wagon de

uitroepen! „De deur! Doe de deur dicht! Wie is hier zo onoplettend?”

Het tochtte niet meer. Awerjan Makarowitsj kalmeerde en keek weer uit het raam.

„Wat een bossen...”, zei hij na een ogenblik dromerig met zijn diepe bas. „Prachtige bossen! In het autonome gebied Chakassië zijn precies zulke bossen! Een rijk land! Alleen steenkool is er al voor vier eeuwen voldoende!”

„Aha, daar wordt dan zeker al dat mijnhout gebruikt!” zei de blozende jonge man opgewonden.

„Ik heb ze ook mijnhout geleverd! Twee treinen per dag, en nog was het niet genoeg! Om je dood te lachen!” orgelde Awerjan Makarowitsj. „Ik lever een trein vol per dag... te weinig! Twee treinen... Nog te weinig! Ik raak met mijn hetmannen in vuur en we laden drie treinen! En verdraaid, ze sturen een telegram: 'Stuur er nog een!'”

„Ik wist niet, dat er in Chakassië steenkool was”, zei de kroeskop verwonderd. „Ik dacht dat er alleen maar veeteelt was!”

„Vee hebben ze er ook in overvloed. Als je in de herfst uit het raam kijkt, lijken de bergen als met een tapijt bedekt. Dat zijn de kudden, die over de passen trekken. Eén dag, twee dagen, drie dagen kun je kijken, en altijd trekken ze nog maar! Een præ-à-chtig gezicht!” Van louter genoegen kneep Awerjan Makarowitsj zijn ogen dicht en wiegde met zijn hoofd.

Geïnteresseerd luisterde Awdotja naar het verhaal over het haar onbekende Chakassië, dat uitliep in een vertrouwd gesprek over velden en bossen, zoals een verre bergbeek uitmondt in een rustige stepperivier.

Awdotja ving begerig de brokstukken van de gesprekken op, die getuigden van het veelvormige leven, dat om haar heen bruiste.

Haar buurvrouw op de bank knoopte een bundeltje

los en bood iedereen zonnepitten aan. Awdotja nam een handje vol en haalde toen uit haar reistas koekjes voor den dag en nodigde haar medereizigers uit om toe te tasten. De houthakkers lieten zich dat geen tweemaal zeggen. Elk van hen at een koekje en prees het.

Bij een halte stormde een troepje jongelui met veel drukte en gelach de wagon binnen. Midden in de groep was een kleine, blonde, jonge vrouw met resoluut kijkende grijze ogen en een gebiedende, klankvolle altstem, die een zonderlinge man in een soldatenjas aan de arm leidde. Zijn ogen waren met een zwarte bril bedekt, zijn linkerwang was door een diep litteken doorsneden, zijn hoofd knikte voortdurend, terwijl hij krampachtig met zijn lippen trok, alsof hij vergeefse moeite deed om zijn knikkend hoofd stil te houden. Over zijn schouder hing een harmonica. Hij sprak geen woord, maar iedereen, die hem zag, verstomde. Met deze man in uniform en met het knikkende hoofd drong in de sprankelend vrolijke, levensblijde atmosfeer in de wagon de vlees en bloed geworden herinnering aan de oorlog binnen, die pas zo kort voorbij was, maar toch al eindeloos ver leek, en al had hij bij elk een onuitwisbaar spoor nagelaten, toch zijn realiteit reeds had verloren.

Deze man was een afgezant van die oorlog. Met hem was iets zwaars en verontrustends naar binnen gekomen, dat men nooit zou kunnen vergeten.

De plotselinge stilte viel hem op, en een aarzelende, half treurige, half smekende glimlach — de glimlach van een blinde — gleed over zijn gezicht.

„Hierheen, jongens! Hierheen, Misja! Er is hier plaats genoeg!” riep de blondine vrolijk. Ze zette de man zorgzaam op een plaats en keek de aanwezigen streng aan, alsof ze onnodige vragen en opmerkingen voorkomen wilde.

Met veel drukte gingen de nieuwe passagiers op hun plaatsen zitten.

„Wie zijn jullie eigenlijk?” informeerde een oude vrouw nieuwsgierig.

„We zijn een amateur-gezelschap”, antwoordde de blondine zelfbewust. „We gaan niet ver, maar tot het volgende station. De kolchos daar heeft ons uitgenodigd om aan een bonte avond mee te werken.”

„En U? Bent U misschien Alexejew?” wendde zich Awerjan Makarowitsj met levendige belangstelling tot de harmonicaspeler.

„Juist, Alexejew!” antwoordde de man in uniform met dezelfde weke en onzekere glimlach.

„Heel blij met U kennis te maken! Sta mij toe... Awerjan Awerjanow, opperhoutvester. Ik heb veel over U gehoord!”

En meteen vielen andere stemmen bij: „We hebben ook veel over U gehoord!”

„We hebben over U horen spreken, maar we hebben U nog nooit horen zingen.”

Een minuut later wist iedereen al, dat Michail Alexejew een in het hele district bekende harmonicaspeler en zanger was, dat hij zijn liederen zelf dichtte en zelf op muziek zette, dat hij bij Berlijn gewond was, dat de blondine zijn vrouw was en dat ze een tweejarig zoontje hadden dat, wanneer ze op tournee waren, door zijn grootmoeder werd verzorgd. Met nog grotere sympathie keken allen naar de blinde en met nog dieper warmte en achting spraken ze met zijn vrouw. Ze was in de ogen van de reizigers plotseling een hoofd groter geworden, en iedereen vond haar nog aantrekkelijker en interessanter.

Iedereen vroeg de harmonicaspeler om wat te zingen. Het was hem aan te zien, dat hij dat prettig vond, want hij vrolijkte op, kreeg kleur en vroeg aan zijn vrouw:

„Wat zal ik zingen, Lidoesja?”

„Zingt U iets echt ontroerends”, vroeg het oudje.
„Iets dat je door de ziel gaat!”

„Zing je nieuwste lied maar, Misja”, zei zijn vrouw. De blinde nam zijn harmonica van zijn schouder. Het eerste accoord vloog door de wagon, schrill, gerekt en roepend. Het werd onmiddellijk stil. De mensen uit de andere compartimenten kwamen toelopen en omringden de harmonicaspeler. Zijn vingers liepen snel over de toetsen. Krachtig drukte hij de balg samen.

De harmonica zuchtte uit in een korte, bevende klacht, die meteen daarop in gejubel overging, ongebreideld en stoutmoedig. Eén ogenblik streden deze twee gevoelens, droefheid en opbruisende moed, met elkaar, daarna kwamen ze in evenwicht, en een gedragen, rhythmische melodie, vol rijpe manlijkheid, ruiste door de wagon.

In dit korte voorspel werd de hele oorlog opnieuw doorleefd. De eerste smartelijke rouw en het luide, door het gehele land weergalmende antwoord van de mensen, die in scharen naar de recruteringsbureaux gingen en de rhythmische, onweerstaanbare opmars van het offensief. Dit alles werd hier samengevat en uitgebeeld, maar nog ontbrak in deze vertelling de levende gestalte, het levende menselijk lot. Iedereen luisterde vol verwachting. De harmonicaspeler hief het hoofd op en begon met een wat hese, maar sterke en aangrijpende stem te zingen:

*Je moet me niet, liefste, beklagen,
Al ben ik gewond in de strijd,
't Was een eer om de wapens te dragen,
Waardoor jij en mijn land zijn bevrijd.*

Zijn ogen waren half gesloten, en zijn hoofd had opgehouden te knikken.

Het vrolijke heden, de optimistische grondtoon van het lied, werd steeds sterker door de dreiging uit het verleden overstemd. Men kon die niet uitschakelen, zij was daar en reed, belichaamd in deze man en zijn lied, in de overvolle wagon mee.

Hij zong een couplet en zweeg, maar de harmonica

herhaalde de machtige melodie, zodat liet was, alsof men de woorden nog eens hoorde.

De klanken joegen voort, samen met de wagon en de mensen die daarin zaten, in een stroom even veelstemmig en machtig als het bruisende leven in de wagon, dat Awdotja overweldigde.

Allen zaten onbeweeglijk, allen zwegen, door één en dezelfde gedachte aangegrepen, een gevoel van saamhorigheid, dat slechts mensen kennen, die een gemeenschappelijk lot delen, die een gemeenschappelijke ramp met vlijt en ere te boven zijn gekomen. Allen dachten hetzelfde, allen begrepen elkaar, en deze gedachte smeedde de mensen hechter aaneen dan staal zou vermogen te doen.

De harmonica zweeg, maar allen waren nog van het lied doordrongen. De omgeving had een nieuwe zin gekregen. Allen ervoeren, dat er in de wagon niet maar landbouwers, veehouders en houthakkers reisden, maar mensen van een bijzonder slag, mensen, die in iedere strijd, tegen iedere vijand gezegevierd hadden en zouden blijven zegevieren.

De oude vrouw huilde zachtjes. Awdotja veegde haar vochtige ogen niet af. Zelfs de jongelui, die het lied al zo vaak gehoord hadden, waren stil geworden. De trein vertraagde zijn vaart.

„We zijn er!” riep de blondine en verbrak daarmee de ban. „Laten we naar de uitgang gaan, Misja.”

Van alle kanten werden handen naar de harmonica-speler uitgestoken en regende het uitnodigingen.

Toen hij uitgestapt was, hief Awerjan Makarowitsj zijn gebogen hoofd op en sprak peinzend: „Een prachtkerel!... Hij kent al het goede, dat in de mensen huist, en bezingt het!”

„Hoe kon ik nu vergeten om hem bij mij in de hout-aankap uit te nodigen!” sprak de blozende man. „Maar het hindert niets, ik zal hem wel een brief schrijven. Ik

zal hem in onze club aanstellen en hem zeshonderd roebel traktement betalen. Dan kan hij de bonte avonden op touw zetten en voor de houthakkers zingen!”

„Wat zijn nou zeshonderd roebel?” Van de bovenste slaapbank sprong een robuust meisje, met een gezicht van melk en bloed, naar beneden. „Ik en mijn vriendin halen er met het afwerken van het hout ieder voor zich tweeduizend uit! Eén keer hebben we zelfs twee en een half gehaald! Maroesja, hé, Maroesja! Was het niet in December, dat we twee en een half kregen?”

„In Januari”, klonk het van boven.

„Hoor es aan, er reizen van die 'duizenders' in onze coupé, en dat wisten we niet eens!” riep de kroeskop met vrolijke verbazing.

Het meisje streek haar fijne wollen doek, die zeker niet goedkoop was, glad, rekte zich uit, stampte met haar voeten, die in nieuwe gummi-overschoenen staken, knipogde ondeugend naar de houthakkers en zong:

*Hoog en recht staat in het woud
't Beste mastenhout.
Duizend roebel loont ons werk,
Wij zijn vlot en sterk.*

„Ja, je ziet meteen, dat ze in de houtaankap werken”, dacht Awdotja. „Ze zijn goed gekleed, ze gedragen zich beslist en zelfstandig. Ze leven ver van vader en moeder in de bossen, in een grote gemeenschap, ze doen mannenwerk en verdienen veel geld, waarom zouden ze dan niet overmoedig zijn?”

„En hoe vervullen jullie het plan, 'duizenders'?” vorste Awerjan Makarowitsj streng en misprijzend.

„Wij krijgen ons geld niet voor niets. We zijn niet de eersten de besten!” sprak het meisje beledigd. „We werken al aan het vierde jaar van het vijfparenplan! We hebben een persoonlijke uitnodiging voor de Stachanow-conferentie!”

„Zo mag ik het horen! Dat hoor ik liever dan dat 'Duizenden! Duizenden!' Daar heb je wat, om op te roemen!”

„Ze willen ons zelfs naar Moskou sturen! Hebt U van Loesja Sobolewa gehoord? Die hebben ze in het Centraal-Comité van de komsomol ontboden. Een meisje bij ons uit de buurt.”

„Wat voor een Sobolewa? Die het plan voor driehonderd procent vervult?”

„Juist! Maar als die er ook geen driehonderd procent uithaalde! Die werkt met elektrische zagen van de nieuwste constructie, en ook de rest is bij haar allemaal gemechaniseerd! In haar plaats hadden wij misschien niet driehonderd, maar wel vijfhonderd procent gehaald! Maroesja, geef de zuurtjes eens aan. Alstublieft, tast U maar toe. Ze zijn heerlijk!”

„Mijn schoondochtertje heeft net een onderscheiding gekregen voor langvezelig vlas. Ik ben op reis geweest om haar te bezoeken, in zekere zin met een opdracht van de kolchos om af te kijken, hoe ze dat doet.”

„Hoeveel langvezelig vlas heeft ze dan geoogst?” vroeg de blozende geïnteresseerd.

Awdotja wilde haar reisgenoten graag vertellen, dat ook zij niet voor plezier op reis was, maar met een staatsopdracht. Ze had nog nooit van haar leven een dienstreis gemaakt. Vol trots haalde ze haar reisbewijs voor den dag, streek het glad, wachtte een gunstig ogenblik af en zei toen: „Ik maak ook een dienstreis. Mijn reisbewijs is door het districts-comité uitgereikt.”

Awerjan Makarowitsj nam het papier aan, las het aandachtig door en merk'te waarderend op: „Dus naar een cursus? Heel goed! U werkt dus op een boerderij?”

„Ik leid het zuivelbedrijf.”

Men vroeg haar uitvoerig uit over de boerderij en het vee. Zij antwoordde opgewonden, alsof ze rekenschap

aflegde aan mensen, die het recht hadden rekenschap van haar te eisen.

„Die cursus zal U goeddoen!” rondde Awerjan Makarowitsj het gesprek af. „U hebt niet twee of drie, maar honderden koeien te verzorgen. Zonder vakopleiding komt U daar niet verder mee. Nu, op de cursus brengen ze U al het nodige bij.”

„Hij maakt een heel degelijke en verstandige indruk, je ziet zo, dat het een partijlid is”, dacht Awdotja van Awerjan Makarowitsj.

Ofschoon de mensen in een forensentrein zaten en maar een paar uur met elkaar doorbrachten, voelden ze zich al geen reizigers „elk voor zich” meer, maar één geheel, een collectief, dat weliswaar maar enkele uren zou bestaan, maar al in Awerjan Makarowitsj zijn leider had gekozen en zijn eigen orde, zeden en gewoonten had. Het deed goed in dit collectief elkaar te trakteren, over zichzelf te vertellen, maar de verhalen van anderen te luisteren en er voor te zorgen, dat de deur gesloten bleef. Awdotja nam met levendige belangstelling alles op, wat er in dit, voor haar nieuwe gezelschap gezegd en gedaan werd. Masthout, Chakassische kolen, het lied van de gewonde soldaat, Loesja Sobolewa, die naar het Centraal-Comité van de komsomol was ontboden, dat waren allemaal schuimspatten van het grote leven, dat om haar heen bruiste en in de nauw omsloten ruimte van de wagon van alle kanten op haar toestroomde.

„Vrij leven die mensen...” dacht ze. „Goed leven ze... En ik? Waarom kom ik niet in het reine met mijn eigen leven?”

Ze zag haar medereizigers niet meer als afzonderlijke, haar sympathieke of onsympathieke mensen, maar als een ondeelbaar, machtig geheel, namelijk het volk, dat gisteren, nauw aaneengesloten en door één en dezelfde impuls gedreven, in de vreselijke oorlog gezegevierd had en dat vandaag even eensgezind, schouder aan schouder,

vol vreugde en overgave werkte om de economie van het land op te bouwen.

Awdotja had dit alles niet zo in woorden kunnen uitdrukken, maar ze voelde het juist zo, en er schoot haar een gedachte door het hoofd: „Als ik voor deze mensen nu eens mijn hart uitstortte? Beste mensen, zo en zo staat het met mij. Ik breek me er het hoofd over, wat ik moet beginnen. Geef me een goede raad, en ik zal me er aan houden!”

Maar ze zei niets, luisterde alleen nog aandachtiger naar de van alle kanten op haar toe dringende gesprekken.

De trein reed sneller, de gesprekken werden al levendiger en drukker. En opnieuw leek het Awdotja, dat het niet de trein was, die haar meevoerde, maar de stormachtige stroom van het leven zelf, die haar aangreep en mee trok.

„Wanneer heb ik zo iets al eens meer beleefd?” vroeg ze zichzelf af. En ze had een vage herinnering, dat ze zo iets al eens meer ondervonden had. „Het moet lang geleden geweest zijn, en ik weet niet meer waar het was. Of heb ik het gedroomd? O, nu herinner ik me! Juist! Het was bij tante Groenja aan het zoutmeer!”

Als zevenjarig meisje had ze eens bij verre verwanten gelogeed, en haar tante had haar toen meegenomen om te baden in het zoutmeer. Awdotja kon toen nauwelijks zwemmen, want door haar geboortedorp stroomde alleen maar een smal, ondiep riviertje. Het diepe meer had het meisje afgeschrikt, zodat ze angstig aan de oever was blijven staan. Tante Groenja, een statige vrouw met een rond en vriendelijk gezicht, zat op een steen, duwde haar grijs haar onder haar hoofddoek en zei: „Waarom ben je bang, Doenja? Spring er maar in en zwem! Je hoeft niet bang te zijn, dat je zult verdrinken, zelfs als je het zou willen!”

Awdotja sprong in het water, maakte zwembeweging-

gen en merkte plotseling tot haar verbazing, dat het warme water, dat zwaar was van het zout, haar omspoelde en haar als het ware naar boven duwde. Haar lichaam werd licht, en haar armen en benen bewogen van zelf. Het meer wiegde haar, zodat ze van plezier en verwondering luid lachte. Door haar lachen heen hoorde ze hoe tante Groenja met een vriendelijke, afgemeten stem zei: „Zwaar van het zout en warm is het meer en draagkrachtig de golf. Zelfs als je benen met gewichten waren bezwaard, zou je niet ondergaan. De golf stuwt je omhoog.”

De herinnering dook zo onverwachts op en was zo duidelijk in alle kleinigheden, dat Awdotja seconden lang haar ogen dicht hield.

De tijd was ongemerkt verstreken, en toen de trein de stad naderde, was Awdotja alleen maar verbaasd: „Nu al!”

Bij het afscheid nodigde zij al haar medepassagiers uit: „Als jullie in ons district komt, kom dan bij mij op bezoek!”

„Wacht U nog even met afscheidnemen”, antwoordde Awerjan Makarowitsj. „We brengen U tot voor de deur van het Tehuis voor kolchosboeren.”

In dit Tehuis controleerde een flinke, steeds geklede man haar legitimatie en zei toen tegen een aardig meisje: „Nadja, breng deze kameraad naar haar kamer.”

Awdotja kwam in een gezellige kamer met twee verchroomde bedden en een grote wandspiegel. Aan tafel zat een oudere vrouw, die op Ljoebawa leek. Ze was even statig en had een even streng gezicht. Ze glimlachte tegen Awdotja: „Het is prettig, dat U gekomen bent! Dat vrolijkt me op! Alleen in de kamer te zitten, als je het niet gewend bent, is vervelend. Vandaag zijn we nog vrij, maar morgen vroeg begint de cursus.”

Nadja ging naar het bed en schudde de kussens op. „Hier slaapt U. Het nachtkastje is ook voor U. Doet U

maar net of U thuis bent. Als U zich wassen wilt, of thee drinken, roept U mij maar."

Awdotja bekeek het mooie bed met de twee kussens en de sneeuwite lakens en slopen en vroeg voor alle zekerheid: „Wat kost dat per dag?"

„Helemaal niets", lachte Nadja.

„Het logies is kosteloos voor cursisten", zei Awdotja's kamergenote.

„Kom maar mee, dan breng ik U naar de waszaal."

Nadat Awdotja zich gewassen en verkleed had, dronk ze met haar nieuwe vriendin thee. Ze genoot van de gezelligheid van die vreemde kamer, die plotseling voor een tijdje haar tehuis zou zijn.

Na de thee ging ze op raad van haar kamergenote naar de cursusleiding om zich te laten inschrijven en bonnen voor eten te halen.

De cursus zou gehouden worden in de Landbouw Hogeschool. Awdotja bewonderde het reusachtige gebouw met zijn zuilen, ging de brede stoep op en liep naar binnen.

In de galmende gangen wemelde het van jongens en meisjes. Ze gedroegen zich ongedwongen, alsof ze thuis waren, spraken luid met elkaar, lachten en hadden allemaal geweldige haast.

In het labyrint van lange gangen vond Awdotja met moeite de cursusleiding. De deur was gesloten. Een vrouw vertelde Awdotja, dat de secretaris eerst over een half uur zou komen.

Uit pure nieuwsgierigheid zette Awdotja haar wandeling door de gangen voort. Ze liep langzaam en gluurde door de openstaande deuren en zag daar merkwaardig glaswerk met fel gekleurde vloeistoffen, grijnzende skeletonen van dieren en reusachtige, onbegrijpelijke tabellen.

Ze voelde zich een vreemde hier, terwijl de onbegrijpelijke tabellen en het glaswerk met de vloeistoffen haar tegelijkertijd lokten, prikkelden en leken te bespotten.

„Dat kun je zeker allemaal leren!” dacht ze met gefronste wenkbrauwen. „Deze jongens en meisjes zijn waarschijnlijk net zulke kolchosboeren als ik.”

Ze verlangde er naar zich net zo vrij en thuis te voelen als zij.

Op één der deuren las ze het opschrift „Buffet”. Ze ging daar uit nieuwsgierigheid binnen.

„Waar kan ik U mee dienen?” vroeg de dienstster beleefd.

Awdotja geneerde zich om te zeggen, dat ze niets wenste, daarom bestelde ze een glas thee en ging aan een tafeltje zitten.

Het was tamelijk leeg in het buffet. Alleen aan een naburig tafeltje zaten drie mannen. De een was lang en mager. Zijn gezicht met de adelaarsneus en de door dunne oogleden half bedekte, sterk uitpuilende, donkere ogen deed denken aan de kop van een grote, slaperige vogel. De tweede was klein, blozend en beweeglijk, de derde daarentegen corpulent; door zijn voortdurend opgetrokken wenkbrauwen zag hij er verbaasd en vrolijk uit.

Awdotja luisterde naar hun gesprek. Ze hadden het over zaadhulsjes van klaver. Dit onderwerp interesseerde Awdotja buitengewoon. Met de zaadhulsjes hadden ze in de kolchos juist zoveel moeilijkheden.

„Nee, Jewgeni Jewgenjewitsj”, zei de kleine. „Al bent U ook de grootste klavervakman van de Sowjet-Unie, op dit punt veroorloof ik mij het niet met U eens te zijn.”

De man met het vogelgezicht opende nauw merkbaar zijn donkere ogen en zei, alsof het spreken hem zwaar viel: „Een zuiver spekulatieve, door de praktijk niet bevestigde tegenwerping, is geen tegenwerping.”

Zij zetten het gesprek voort, Awdotja luisterde en dacht: „De beste klavervakman van de Sowjet-Unie! Mijn God, wat een gelukkig toeval! Het is misschien wel niet gepast, dat ik hem aanspreek, maar ik kan zo'n gelegenheid ook niet voorbij laten gaan. Ik zal hem om

raad vragen! Ik waag het er op! Zijn het goeie mensen, dan zullen ze het me niet kwalijk nemen, zijn het slechte, dan trek ik me niets van hen aan! Ik ga ze aanspreken!"

Ze veegde met haar zakdoek haar lippen af, wachtte een gunstig ogenblik af, sloeg haar grote, glanzende ogen op en ging er dapper op af: „Neemt U me niet kwalijk, alstublieft, dat ik U in de rede val, maar in onze kolchos gaat het precies zo! Van het ene klaverveld krijg je zaad in overvloed, en op het andere draagt de klaver helemaal geen zaad! Daar vormt zich alleen maar blad! 't Is een kruis!"

De mannen verstomden en keken Awdotja aan. Ze zagen een bleek, ovaal gezicht, waarop zich door de opwinding een blosje aftekende, en grote blauwe ogen. Dit gezicht had, ofschoon het niet jong meer was, zijn kinderlijke zachtheid en vaagheid niet verloren en het scheen op te duiken uit een morgennevel, die de lijnen had verzacht en de trekken een dauwige frisheid had gegeven.

Het eerste ogenblik waren de mannen verwonderd over deze onverwachte inmenging van een volkomen onbekende kolchosboerin, maar ze merkten meteen, dat deze vrouw dezelfde eerlijke belangstelling voor de kwestie had, als zij zelf, en zij begrepen haar.

Awdotja keek hen trouwhartig aan en ging vol overtuiging voort: „En we kunnen er maar niet achter komen, waar het aan ligt. Ook de districts-agronomen, die we er bij geroepen hebben, konden geen verklaring geven. Zij zeiden, dat de wetenschap de oorzaak nog niet heeft opgespoord.”

„Waar komt U vandaan?” vroeg de lange belangstellend.

„Uit het district van Oegreen, uit de kolchos Eén-Mei.”

„Hebt U bijenkorven op de klavervelden gebracht?” informeerde de dikke.

„Natuurlijk. Maar de imkerij is bij ons niet veel

zaaks, we hebben maar zeven korven. Eerlijk gezegd zijn de bijen bij ons van niet veel nut. Ik heb goed op ze gelet, maar ze zuigen zich niet diep genoeg in. Hoe dikwijls heb ik niet, als een bij zich op een bloesem zette, het hoofd gebogen en het dier van onderaf bekeken."

Awdotja hield haar holle hand boven de tafel, boog het hoofd en gluurde van terzijde in haar handpalm, om te laten zien, hoe ze de bijen van onderaf bekeken had.

In dit kleine gebaar lag zoveel natuurlijke, onbewuste gracie, en de blauwe ogen van de vrouw keken zo ernstig en vertrouwenwekkend, dat alle drie haar onwillekeurig toelachten.

„Nu, en?” drong de dikke aan.

„Ze zuigen zich niet diep genoeg naar binnen”, herhaalde Awdotja. „Met hommels is het anders! Die woelen de hele bloesem om.”

„Komt U aan ons tafeltje zitten”, nodigde de lange haar uit.

Hij werd plotseling levendig, sloeg zijn ogen op, en zijn gezicht deed helemaal niet meer denken aan een slaperige vogel, integendeel, zijn scherpe trekken, zijn doordringende, uitpuilende ogen verrieden iets ontembaars.

„Laten we kennis maken. Petrow, lid van de Academie, en dit hier zijn mijn vrienden, professor Tolstow¹ — zoals U ziet, een naam die bij zijn figuur past — en professor Loekin.”

„Heel aangenaam”, zei Doenja. „Ik ben uit de Eén-Mei-kolchos. Ik leid daar het zuivelbedrijf. Bortnikowa is mijn naam.”

Zeer verheugd, dat haar nieuwe bekenden, zoals ze te voren al gedacht had, goede en ontwikkelde mensen bleken te zijn, die haar veel goede raad zouden kunnen geven, kwam Awdotja aan hun tafeltje zitten.

* Tolstow is afgeleid van tolsty — dik.

„Op wat voor grond staat bij U de klaver?” vroeg Petrow.

„Op leem. Het is allemaal leem bij ons. Het éne klaverveld ligt op een heuvel, het andere in het dal, in de buurt van moerasland.”

„En hebt U de knolletjes nooit onderzocht? Hebt U nooit gekeken hoe de klaverworteltjes uit het dal en hoe die van de heuvel er uitzien?”

„Natuurlijk! We hebben de klaver met wortel en al uit de grond getrokken en nauwkeurig bekeken. Maar dan zie je een groot verschil.”

„Nu, en waaruit bestaat dat verschil dan?”

Het gesprek werd al levendiger.

„Nu ziet U het, Alexander Danilowitsj”, zei Petrow tegen Loekin. „Ik heb U altijd wel gezegd, dat de enige juiste weg voor onze wetenschap is, het allernauwste contact met de kolchosboeren te onderhouden! U gaat niet naar de kolchos, maar nu is de kolchos naar U toe gekomen. En hoe! Kijk toe, hier is ze, en hij legde zijn grote hand op die van Awdotja. „Zij heeft alles opgemerkt: hoe de hommelt en hoe de bij op de klaverbloesem gaat zitten en hoe de wortelknolletjes uit het dal en die van de heuvel er uitzien. Ik praat nog geen tien minuten met haar en toch zou ik haar ieder experiment toevertrouwen, en ze zou me niet teleurstellen. Neemt U me niet kwalijk, alstublieft, dat ik U zo in uw gezicht prijs”, wendde hij zich tot Doenja, terwijl hij haar hand stevig drukte, „maar ik spreek de zuivere waarheid!”

In de verte klonk een bel.

„Ik moet college geven”, zei Petrow. „Maar we zien elkaar nog wel. Zoekt U mij eens op, dan zal ik U wat lectuur geven.” Hij stond op om heen te gaan, maar aarzelde bij het afscheid nemen. „Misschien wilt U mijn voordracht horen? Die valt buiten het leerplan. Het zal een beetje moeilijk voor U zijn om te begrijpen, maar

ik zal mijn best doen om zo te spreken, dat U het volgen kunt."

Samen met het academieliid Petrow betrad Awdotja de gehoorzaal.

„Een betoverde dag voor mij, vandaag!" dacht ze, „elke wens gaat in vervulling!"

Nauwelijks een half uur geleden had ze de jongelui benijd, die zo maar zonder meer een gehoorzaal van de Hogeschool binnenstapten. Nu echter ging ze er zelf binnen, alsof het zo hoorde, en dat nog wel onder geleide van het academieliid Petrow.

De studenten begroetten Petrow met applaus. Hij hief de hand op om zich gehoor te verschaffen en zei: „We hebben vandaag een kolchosboerin als gast. Ik verzoek U haar hartelijk te ontvangen, zodat ze zich thuis voelt bij ons."

Awdotja kreeg een plaats op de eerste rij.

Terwijl de assistenten op Petrow's aanwijzing tabellen uitrolden en aan de muren hingen, keek ze om zich heen.

Van alle kanten keken haar vriendelijke, nieuwsgierige ogen aan.

„Vlasblonde vlechtjes en net als bij mijn Katjoesja opgestoken. En ook het gezicht lijkt op het hare..." dacht ze van een meisje. „Wonderlijk heldere ogen, precies zoals onze Aljosja heeft..." viel haar bij een ander op. Haast in ieder gezicht ontdekte ze de een of andere vertrouwde trek, en dat was misschien de oorzaak, dat ze zich dadelijk zo thuis voelde en de glimlach van de vreemde gezichten onbevangen en blij beantwoordde.

„Hebt U geen potlood en papier?" wendde zich het meisje met Katjoesja's vlechten tot Awdotja. „Meisjes, wie heeft er een potlood over?"

Dadelijk staken verscheidene handen Awdotja potlooden, papier en een pennemesje toe.

Haar jeugdige buurmeisjes hielpen haar met alles, en toen Petrow naar de kathedr ging, vroeg hij glimlachend aan Awdotja: „Alles in orde?”

Ze knikte haastig en verlegen.

Petrow hief het hoofd en leek nu weer op een grote vogel, maar geen slaperige, doch een waakzame, die zich gereed maakte om op te vliegen.

Het werd stil in de zaal.

Awdotja bestudeerde nieuwsgierig en verwonderd het gezicht van het academieliid. De uitdrukking, die daarop lag, had ze ook gezien op het gezicht van Ljoebawa's man, toen hij in het jaar 1941 uit naam van de oorlogsvrijwilligers, vóór ze naar het front vertrokken, een rede hield. Die uitdrukking lag ook op het gezicht van Stepan, toen hij op de dag der overwinning in de kolchosvergadering sprak. Bij die gelegenheden was deze gelaatsuitdrukking gepast en verklaarbaar geweest, maar nu, waar het om klaver, een eenvoudige, doodgewone voederplant ging, vond Awdotja die vreemd en niet op zijn plaats.

„Op alle fronten valt de Sowjet-wetenschap aan”, begon Petrow. „Vliegeniers en natuurkundigen van de Sowjet-Unie dringen in de stratosfeer door, Sowjet-oceanografen onderzoeken de zeediepten, Sowjet-geleerden onthullen de geheimen van de atoomkern, Sowjet-Mitsjoerinisten leiden het protoplasma van de levende cellen. En wij, Sowjetboeren, ontketenen eveneens een ononderbroken offensief op onze velden en voeren een strijd om de honderden millioenen tonnen graan voor het vijfjarenplan!”

Het deed Awdotja goed, dat het academieliid „wij Sowjetboeren” zei. Deze woorden verbonden hem nauw met de studenten uit de kolchozen.

„Wij Sowjetboeren”, herhaalde ze in gedachten.

Petrow sprak over humusrijke zwarte grond en humusarme grijze en bruine grond.

„Kijk eens hier!” Met een lange aanwijsstok wees hij op de kaart, die aan de muur hing, grote gebieden aan, die bruin gearceerd waren. „Dit is alles humusarme grond, waarvan de opbrengst vroeger niet hoger was dan vijf of zes dubbele centenaars per hectare. Hier heb je zandgronden en hout- en asrijke leemgrond.” Petrow wierp een blik op Awdotja en verklaarde in het kort: „Zo heten de gronden, die arm aan zouten en aan andere voor het graan noodzakelijke voedingsstoffen zijn.”

Awdotja knikte haastig ten teken, dat ze het begrepen had. Hij ging voort. „Eeuwen lang hebben die gronden er onvruchtbaar en bijna onveranderd bij gelegen. Als we het offensief tegen deze gronden inzetten, vallen wij niet alleen honderdduizenden hectaren aarde aan, maar tevens, in naam van de toekomst, het duizendjarig verleden! En bij dit offensief helpen ons geen kanonnen, tanks of vliegtuigen... Dit hier is onze artillerie!” De spreker keerde zich naar de grafieken, waarop in bonte kleuren de voor Awdotja zo welbekende voederplanten prijken. „Hier ziet U”, vervolgde Petrow, „de in onze streken zo welbekende vroegrijpe klaver, die zich van de laatrijpe onderscheidt doordat haar nevenblaadjes korter en breder zijn en het aantal stengelleden tussen de vijf en zeven ligt...”

En opnieuw gaf hij met een blik op Awdotja een korte verklaring van wat nevenblaadjes en stengelleden zijn.

Gedurende de gehele voordracht van anderhalf uur vergat hij geen enkele keer elk onbekend woord voor Awdotja kort en onopvallend te verklaren. Toen ze naar deze voordracht ging, was ze innerlijk bang geweest, dat ze er niets van begrijpen zou, en nu merkte ze verbaasd en blij, dat ze alles begreep. Niet alleen de inhoud van de les begreep ze, maar ook de belangrijkheid van de verbouw van voedergewassen voor de volkshuishouding en de oorzaak, waarom het gezicht van het academielid

zo'n bijzondere uitdrukking kreeg, wanneer hij over klaver sprak.

Rijk aan nieuwe indrukken kwam ze in haar kamer terug. Haar kamergenote lag al in bed. Op haar nachtkastje vond Awdotja een stapeltje schriften en een doos met potloden.

„Van wie is dat?” vroeg ze.

„Van U. Er kwam iemand van de cursusleiding, informeerde naar U en bracht schriften en potloden en ook een lesrooster.”

Awdotja nam glimlachend de dunne blauwe schriften in haar hand. Eén er van had een zwarte kaft. Ze bladerde het door en dacht: „Dit schrift zal ik bijzonder goed bewaren. Hierin zal ik het allerbelangrijkste opschrijven... Of zal ik het liever voor Katjoesja meenemen? Zo'n schrift heeft ze nog nooit bezeten. Nee... Ik zal hierin alles opschrijven, wat voor onze kolchos bijzonder belangrijk is.” Ze ging aan tafel zitten en schreef met grote, regelmatige letters op de eerste bladzijde: „Belangrijk voor onze kolchos.”

Toen dacht ze na, trachtte zich alles van de voordracht van het academieliid te herinneren en schreef verder:

„1. Kalkbemesting voor de grond, waarin klaver wordt gezaaid.

2. Africhten van de bijen op klaverbloesem.”

Ze dacht opnieuw na, las haar notities, die ze tijdens de voordracht had gemaakt, nog eens door en noteerde daarvan in haar mooie, nieuwe schrift, wat haar daaruit het belangrijkste toescheen.

Toen ze daarmee klaar was knipte ze het licht uit, ging in bed liggen en strekte haar ledematen behagelijk uit tussen de frisse lakens.

Door het raam zag ze de straat met de guirlandes van lantaarns en de opflitsende lichten van trams en auto's. Door de schijnwerpers van de auto's vlamden

tegen de muren vierkanten van licht op, glipten naar de kamerhoek, rekten zich uit, werden dan bliksemsnel korter en verdwenen langs de andere muur. Achter de ramen klopte rusteloos het bruisende leven van de grote stad, die Awdotja nu al na aan het hart lag.

Van vermoeidheid en opwinding en het ongewone van de reis werd Awdotja een beetje duizelig, en het leek haar, alsof de stad haar in slaap wiegde. Sedert het ogenblik, waarop zij Andrej ontmoet had, had ze voortdurend het gevoel gehad, dat er mensen liefdevol voor haar zorgden en haar van hand tot hand verder brachten. Eerst waren het Andrej en Anja, toen nam Awerjan Markarowitsj haar onder zijn hoede en voerde de stormachtige levensstroom in de trein haar mee. En hier had Nadja haar in ontvangst genomen, zorgde haar kamergenote voor haar en ten slotte nam Petrow haar met zich mee, terwijl onzichtbare handen met zorg deze gezellige kamer voor haar in orde gemaakt hadden en dit sneeuw witte bed voor haar hadden neergezet en een onbekende schriften en potloden op haar nachtkastje had gelegd. Het was allemaal raadselachtig en verblijdend en versmolt in dat éne begrip „de stad”.

„Hoe precies alles klopt! Hoe goed me dat doet!” dacht ze.

„Waarom klopt het bij mij thuis niet? Het zal wel weer terechtkomen. Eerst moet ik in het werk de juiste weg vinden. Al het andere zal wel weer terechtkomen!...”

Door slaap overmand sloot ze haar ogen, en onmiddelijk dook in het donker het goedgehartige gezicht van haar tante Groenja op en hoorde ze haar zachte, zingende stem:

„Zwaar van zout en warm is het meer en draagkrachtig de golf. Zelfs als je benen met gewichten waren bezwaard, zou je niet ondergaan!”

TWEEDE
DEEL

Hoofdstuk I

„BELANGRIJK VOOR ONZE KOLCHOS”

Het was avond toen Awdotja naar haar geboortedorp terugreed. De Maartse nachtvorst had de weg, die overdag ontdooid was, weer hard doen bevriezen, en de vrachtauto bleef op een steile helling stilstaan, doordat de wielen ronddraaiden zonder vat op de bevroren sneeuwlaag te krijgen, en dat juist vlak bij het huis, waar Awdotja zoveel jaren gewoond had.

Ze kon haar ogen niet afwenden van het blauwe houtsnijwerk aan de vensters en de hoge stoep, die zij zo vaak 's morgens blank geschrobd had...

„Misschien is Wasja thuis, misschien kijkt hij uit het raam... Als ik nu uit de wagen spring en er heen loop en 'Wasja!' roep?”

Ten slotte nam de wagen de helling. Awdotja beheerste zich, scheurde haar blik los en wendde het hoofd af.

De auto stopte voor het huis van Wasilisa. Wie zou gedacht hebben, dat het haar zo zwaar zou vallen, die paar schreden over het bevroren pad van de straat naar het huis te doen, de vreemde stoep op te gaan en de ongewoon kleine klink van de deur te grijpen?

„De deur openstoten en naar binnen gaan... Er is geen terug! Wat sta ik hier toch? Waarom aarzel ik zo lang?”

Vóór haar vertrek had ze alles vast besloten, maar nu moest ze haar eenmaal genomen besluit vastberaden in een daad omzetten.

Ze bleef even op de stoep staan, haalde diep adem, snoof de vorstige lucht in en deed de deur open.

„Nu, grootmoeder Wasilisa, hier ben ik! . . .”

Walentina en Wasilisa hadden alles gedaan om te maken, dat Awdotja zich dadelijk thuis zou voelen. De helft van het ruime, soliede gebouwde huis was voor haar ingericht. De „pioniershoek” van Katjoesja, met tekeningen en haar lesrooster aan de muur, de „speel-tafel” van Doenjasja, de goed opgeschudde, fris over-trokken kussens op Awdotja’s bed, de geborduurde gordijnen voor de planken met vaatwerk in de grote keuken, alles was kant en klaar en zag er huiselijk en vertrouwd uit.

„Het is hier gezellig en geriefelijk”, dacht Awdotja, terwijl ze de kinderen zoende. „Maar hoe ziet het er bij Wasja uit? Waarom hebben ze bij hem de gordijnen met de geborduurde hanen weggehaald? Het zal zeker leeg en verlaten zijn bij hem. . .”

Het huilen stond haar nader dan het lachen.

Walentina, die haar stemming aanvoelde, deed haar best om bijzonder vrolijk en spraakzaam te zijn.

„Awdotja, schat, wat een boeken heb je meegebracht! Een complete bibliotheek! En schriften! Aantekeningen! . . . Dat heb je goed gedaan! Nu zal ons zuivel-bedrijf wel hard vooruitgaan!” babbelde ze er lustig op los. „Wij verwachtten je en hebben piroggen gebakken! Grootmoeder, Lena, meisjes, kom aan tafel! Laat eens zien, wat je meegebracht hebt! Vertel ons wat je gezien hebt!”

Toen de geschenken verdeeld waren en de eerste op-winding van het weerzien was geluwd, vroeg Walentina: „Wat zijn je verdere plannen? Waar wil je mee be-ginnen?”

Awdotja keek nog één keer om zich heen. De ouderwetse wandklok, de massieve boekenkast in de hoek, de lampekap met de franjes, alles was ongewoon en vreemd. Vroeger had ze op al deze dingen niet zo gelet, maar nu sneden ze haar in het hart. Er niet naar kijken! Niet overdenken! Ze bleef een ogenblik met gebogen hoofd en neergeslagen ogen zitten, stond toen op en haalde het schrift met het zwarte kaft te voorschijn.

„Kijk, Walja — dit is het begin van mijn nieuwe leven.”

„Belangrijk voor onze kolchos”, Walentina las het opschrift, dat zorgvuldig met grote letters geschreven was. Daaronder stond in een andere kleur, heel klein geschreven, zoals je alleen voor jezelf schrijft: „Onze mogelijkheden zien, aan onze mogelijkheden geloven, deze onbegrensde mogelijkheden verstandig uitbuiten.”

Het bloed schoot Awdotja naar de wangen, alsof ze heimelijke woorden las, die alleen voor haar bestemd waren.

„Dat zijn woorden van het academiëlid Petrow... ik heb ze uit zijn boek overgeschreven.”

Walentina keek haar verwonderd aan. „Waarom bloost ze? Waarom heeft ze die zin zo zorgvuldig overgeschreven? Wat heeft ze voor eigens, voor groots in die zin gelegd?”

Awdotja's smalle gezicht zag er, niettegenstaande het net van fijne rimpeltjes, jong uit. Haar jeugdigheid sprak uit de trouwhartige, peinzende en zachte blik van haar ogen. Haar kleine mond tekende zich scherp af. Haar niet heel grote, door het werk buiten ruw geworden handen bladerden vol vertrouwen in het schrift met de aantekeningen, die kort en bondig waren als de paragrafen van een wetboek. „Ach, het is net of ik deze vrouw nog helemaal niet ken”, dacht Walentina verbaasd en blij. Ze had het gevoel, alsof ze bij een beek stond en plotseling ontdekte, dat die veel dieper was dan ze verwacht had.

„Ik heb het plan voor een 'groene lopende band' uitgewerkt”, vervolgde Awdotja, nadat ze haar verlegenheid overwonnen had. „Heb je de wisselbouwplannen hier?”

Er was nauwelijks plaats genoeg op tafel voor de grote vellen papier. Het was stil in de kamer. In de slaapkamer speelden de meisjes met het nieuwe speelgoed. Praskowja en Wasilisa breiden om het hardst. Achter de dunne tussenwand ritselde Lena met de schriften van haar leerlingen, die zij zat te corrigeren.

In de stille klonken korte opmerkingen van Awdotja en Walentina: „Minstens dertig hectaren uiterwaarden in weiland veranderen.”

„Op de vijfde akker wikke en haver door elkaar zaaien. . .”

Plotseling begon Praskowja te snikken. Ze legde haar breiwerk neer en liep haastig de kamer uit.

Het gesprek brak af.

„Awdotja. . . misschien denk je er nog eens over na?” vroeg Wasilisa.

Awdotja staaarde naar de kaarten. De blauwe, bruine en groene vierkanten schemerden haar voor de ogen.

„Ik kan niet. . . Waarom zouden we er nog langer over praten? Mijn besluit staat vast.”

„Ik zou het ook niet kunnen”, sprak Walentina zachtjes. „Hij is toch niet je broer of je zwager of een buurman? Hij is je man. Kun je met een man leven zonder harmonie, zonder vriendschap?”

Awdotja streek de kreukels uit de kaart, hief de ogen vol tranen op en vervolgde kalm het gesprek: „Dus, Walentina, ik heb in het districts-centrum al over de uiterwaarden gesproken. Het wordt in het werkplan van het MTS opgenomen. Dat is het eerste belangrijke vraagstuk! Het tweede is het elektrificeren van de voederkeuken. De bietensnijders en wasmachines voor het voer kun je door middel van een drijfriem met de koeken-

breker verbinden. Daar heb je natuurlijk een electromotor van een paar kilowatt voor nodig!"

Wasilisa liet haar breiwerk zakken en nam Awdotja met een lange blik op. Wasilisa was met een drinker getrouwd geweest, en nooit was het in haar hoofd opgekomen om van hem weg te lopen. Ze had Awdotja niet begrepen en haar in stilte verweten, dat ze van Wasili was weggegaan. „Ik heb heel wat meer van mijn man moeten verdragen." Maar, goedhartig als altijd, had ze gezwegen en geen aanmerkingen gemaakt. Eerst nu, nu ze hoorde hoe Awdotja over dozijnen hectaren kolchosland beschikte en met de grootste vanzelfsprekendheid over zulke onbegrijpelijke dingen als electromotoren en kilowatts sprak, begreep ze plotseling, weliswaar niet met haar verstand, maar meer met haar hart, dat Awdotja niet dulden kon en mocht wat zij, Wasilisa, had geduld.

„Als ik in haar plaats was, zou ik het dan nemen? Nee, Loeka Mironowitsj, nee, mijn waarde!" In gedachten sprak ze tegen haar man, van wie ze nooit gehouden had en die al dertig jaar dood was. „Ik zou nu niets meer van je verdragen! Ik zou je precies zo de rug toegekeerd hebben! En jij zou het nakijken gehad hebben! Het zou me niets meer hebben kunnen schelen. Ik heb voor de schapenfokkerij te zorgen. De mensen hebben achting voor me. Ik heb mijn werk en een goed bestaan. Ik wou dus maar zeggen, dat je of op een goede en nette manier met me kunt leven of de benen nemen en mijn huis uitgaan!"

Nu keek Wasilisa goedkeurend naar Awdotja. Ze was in een strijdlustige stemming geraakt, alsof het nu nog mogelijk was om Loeka Mironowitsj werkelijk uit zijn graf te laten opstaan en zijn leven met haar te laten overdoen.

Awdotja bekeek de vertrouwde stallen, heggen en paden met nieuwe ogen. Ze had zo lang en grondig alle

onderdelen van de toekomstige koestallen doordacht, en er zich zo'n duidelijk beeld van gevormd, dat ze het heden niet meer van de toekomst kon scheiden en alles tegelijk zag; dat wat was, en dat wat komen moest. Dichte, kroezige klavervelden strekten zich tot de weg toe uit. Bij de uiterwaarden in de verte lagen de groene weiden, netjes door heiningen gescheiden. Electromotoren zoemden in de voederkeuken, en op de heuvels stond een nieuwe kalverstal. Dat alles stond haar zo zeker en vast voor ogen, dat het al aanwezig leek. En zij droeg deze plannen met zich, als een grote kracht en een grote vreugde. Ze kon zich niet indenken, dat de anderen niet zagen, wat haar zo duidelijk voor ogen stond, en dat ze weliswaar geduldig, maar met verbazing en zonder vertrouwen luisterden naar haar bezielde toekomstdromen.

Vaak leek het haar, alsof ze uit de goedheid van haar hart vers, warm en geurig brood onder de mensen uitdeelde en deze met wantrouwen naar haar goede gaven en haar vreugde keken.

Op een avond stond ze op de boerderij lang met de veefokkers over de toekomstige kudden en stallingen te praten. In het vuur van het gesprek wist ze niet van ophouden en merkte eerst helemaal niet, dat Xenofontowna geeuwend op de klok keek, de kalverhoedster Doesja door het raam naar iemand knipoogde en Matwejewitsj onverschillig voor zich uit staarde.

„Interessant om dat allemaal te horen. . .” zei Wasilisa troostend. „Alleen is dat allemaal niets voor onze kolchos, als je het mij vraagt. . .”

„Maar ik heb toch over jullie, over ons gesproken”, zei Awdotja. „Dat jullie dat nou niet ziet. . .” Haar stem brak af. Ze ergerde zich over de mensen, die haar niet begrijpen wilden, en over zichzelf, omdat ze niet in staat was hen te overtuigen.

Levendig herinnende ze zich het gesprek met de districts-secretaris vóór de Februari-vergadering. Zijn stem

had toen geërgerd en vol verwijt geklonken. Ach, hoe goed begreep ze nu die ergernis! Wat zou ze graag willen, dat hij nu hier was!

„Als blinden lopen wij het goud voorbij. . .” Onwillekeurig herhaalde zij zijn woorden. „Ik heb jullie, schijnt het, niet kunnen overtuigen, dat wij ons zelf na een of twee jaar niet meer terug zullen kennen. Jullie wilt niet geloven, wat ik zeg. Goed, ik zal het jullie bewijzen. Dag aan dag zal ik het jullie met concrete voorbeelden bewijzen. Ik zal meteen een koe uitkiezen en laten zien, wat je van haar maken kunt, als je haar wetenschappelijk behandelt.”

Na dit weinig hoop gevende gesprek liep ze de lange koestal door. De roodbruine en zwartbonte koeien, die ze allemaal zo goed kende, stonden vredig ieder op haar vaste plaats. Awdotja bekeek ze, alsof zij hen voor de eerste keer zag. Dat zijn niet zo maar koeien. Elk van haar is een gesloten doos, die met kostbaarheden is gevuld. Je moet alleen maar de sleutel vinden, die er op past. En welke zal ik uitkiezen als voorbeeld, als bewijs? Als bewijs? Zwjozdotsjka misschien? Nee, die is te zwaar, te massief en heeft een te grote kop. Ze geeft weliswaar rijkelijk melk, maar het blijkt uit alles, dat je haar productie niet makkelijk snel kunt opvoeren. Boerjonka? Een beetje oud. Doemka misschien?

Awdotja bekeek Doemka: „Niet groot, maar sterk. Een kleine, magere kop, maar haar schonken zijn breed en de achterpoten staan wijd uit elkaar. En vóór alles die vacht, die vacht! Glad en glanzend, als vastgeplakt ligt die op de huid! Awdotja herinnerde zich, dat Doemka ook in vroegere jaren vaak tot aller verbazing haar melk-opbrengst, weliswaar voor korte tijd, maar snel had opgevoerd.

Het was nu zaak een geschikte melkster te vinden. Het schoot Awdotja te binnen, dat Ksjoesja Bolsjakowa zo aandachtig naar haar geluisterd had. Ze was mis-

schien de enige, die begreep, wat Awdotja bewoog. En alsof Ksjoesja haar gedachten geraden had, kwam ze op hetzelfde ogenblik met Doenjasja en Katjoesja over de drempel.

„Moeder, moeder, we hebben je gezocht!”

De meisjes liepen op haar toe, Awdotja omhelsde en liefkoosde hen en zei tegen Ksjoesja: „Ik heb Doemka uitgekozen om te laten zien, wat een koe door goede verzorging kan presteren. Haar melkopbrengst is over het algemeen middelmatig, maar ze heeft een uitstekend exterieur!” Ze sprak dit nieuwe woord, dat voor haar de bekoring van het nieuwe nog niet had verloren, met genot uit.

„Ik wil haar aan jou toevertrouwen, Ksjoesja. Het is niet iets, waar jij alleen bij betrokken bent, maar het moet voor iedereen een overtuigend voorbeeld worden. Begrijp je dat, Ksjoesja? Jij bent nog jong, de allerjongste in het bedrijf. Maar mijn keus is toch op jou gevallen. Ik vertrouw op jou.”

Ksjoesja trok een gezicht, alsof ze op een opwindend en gevaarlijk avontuur werd uitgezonden.

„Ik zal alles precies doen, zoals U het me zegt, tante Doenja.”

Met het voorschot aan voer, dat de kolchos gekregen had, ging Awdotja heel zuinig om en ze schonk in het bijzonder aandacht aan de rantsoenen voor de beste dieren. Na haar gesprek met Ksjoesja stelde ze het rantsoen voor Doemka volgens alle voorschriften van de wetenschap vast.

Ksjoesja probeerde een nieuw systeem: ze melkte met de vuisten. Viermaal per dag ging ze met Doemka een eindje wandelen en verder was ze de hele dag met de koe bezig.

Die avond bleek het dat Doemka driehonderd gram melk minder gegeven had dan gewoonlijk.

„Dat kan ook niet anders”, zei Walentina troostend

tegen Awdotja en Ksjoesja. „De koe is nog niet aan het nieuwe regiem gewend. En Ksjoesja kan nog niet goed met de vuisten melken. Laat de moed maar niet zakken! Morgen zal het beter gaan!”

De volgende dag gaf Doemka nog honderd gram melk minder.

Ksjoesja kwam bij Awdotja binnen, ging zonder een woord te zeggen op de ovenbank zitten en barstte in tranen uit. Awdotja en Walentina vlogen op haar af.

„Wat heb je, Ksjoesja? Wat is er aan de hand?”

Ze veegde haar tranen met de franje van haar zwarte hoofddoek af en keek Awdotja diep verslagen aan: „De jongens houden me voor de gek! 'Schatgraafster', zeggen ze! 'Zoek je een schat in de stalmest?' zeggen ze!”

„Wie zegt dat?”

„Nou, Petro...”

„Je hoeft je van die kwaadspreker toch niets aan te trekken!” antwoordde Awdotja verontwaardigd. „Ik had de zaak aan een volwassene moeten toevertrouwen in plaats van aan een dom meisje!”

Ksjoesja hield onmiddellijk met huilen op. „Tante Doenja, begrijp me dan toch, het werd me te veel. Ik heb niet gehuild, waar Petro bij was, en hem zelfs zijn vet gegeven! Ik heb me goed gehouden, tot ik hier was, maar nu kan ik het niet meer verkroppen!”

„O jé, wat heb jij een huilerige komsomol!” verweet Walentina Alexej. „Slecht, heel slecht voed jij je komsomolsen op!”

„Kijk nou eens aan, Ksjoesja, nou krijg ik voor jou op mijn kop”, glimlachte Alexej. „Dat had ik van jou niet verwacht. Nou, goed! Kom aan tafel zitten, draai de waterwerken af, dan zullen we de zaak ernstig bespreken.”

De melkophbrengst verminderde niet alleen bij Doemka, maar ook bij de andere koeien. Dat verontrustte de hele kolchos. Walentina, Alexej, Lena, Wasilisa, Ljoe-